

MEDYA PSİKOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE SAĞLIKTA SÖZEL ŞİDDET KAPSAMINDA DOKTORLARA YÖNELİK OLUMSUZ SÖYLEMLERİN YENİDEN ÜRETİMİ: HABER MEDYASI VE SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ*

Elif Hatice BAĞÇECİOĞLU**

REPRODUCTION OF NEGATIVE DISCOURSES TOWARDS DOCTORS WITHIN THE SCOPE OF VERBAL VIOLENCE IN HEALTH WITHIN THE FRAMEWORK OF MEDIA PSYCHOLOGY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF NEWS MEDIA AND SOCIAL MEDIA

Özet

Sağlık çalışanlarına, bilhassa da doktorlara yönelik şiddet, evrensel bir sorun olmakla birlikte son yıllarda ülkemizin temel toplumsal meselelerden biri olarak yer almaktadır. Bunun için sağlıkta şiddeti önlemeye dair atılan adımlar önemli bir gelişmeyi gösterse de şiddetin yaygınlaşmasında medyanın rolü göz ardı edilmektedir. Zira sağlıkta şiddet ne tek türdedir ne de sadece topluma özgüdür. Günümüzde haber medyasının doktorlara yönelik yeniden ürettiği olumsuz söylemler, dünden bugüne kemikleşen, hatta sıradanlaşarak kanıksanan ifadelerdir. Oysa bu söylemlerin etkisi, insanların diline bile sirayet edebilecek kadar büyük olabilir. Bu çalışma doktorlara yönelik olumsuz söylemleri, medya psikolojisi çerçevesinde etki paradigmasının yansımalarıyla ortaya koymayı ve yöndeşme kültürünün medya içerikleri arasındaki etkileşimiyle açıklamayı amaçlamıştır. Bu amaçla haber medyası ile Twitter kullanıcılarının doktorlara yönelik bakış açıları, Gerge Gerbner'in Kültürel Göstergeler teorisi kapsamında mesaj sistem çözümlemesi yöntemine uygun olarak incelenmiş ve benzer söylemlerden örnekler sunulmuştur. Böylece medyanın bir kültürü, psikolojiyi, ideolojiyi insanların bilincine ekmek suretiyle, doktorlara yönelik söylemleri yeniden ürettiğine dikkat çekerek sözel şiddetteki rolü açığa çıkarılmıştır. Bu durum zihinsel yapıların nasıl şekillendiğine bağlı olarak dolaylı yoldan fiziksel şiddeti körükleyen unsurlar arasında da sayılabilir.

Anahtar Kelimeler: Medya Psikolojisi, Etki Paradigması, Yöndeşme, Sağlıkta Şiddet, Doktor.

Abstract

Violence in health is a universal problem, and it has been one of the main social problems of our country in recent years. For this, although the steps taken to prevent violence in health show an important development, the role of the media in fueling violence is ignored. Because violence in health is neither of a single type nor unique to the society. The negative discourses reproduced by the news media against doctors are expressions that have become entrenched from past to present and even become commonplace, take for granted. However, the impact of these discourses is so great that it even spreads to people's language. This study aimed to reveal the negative discourses towards doctors with the reflections of the impact paradigm within the framework of media psychology and to explain it with the interaction between the media contents of the convergence culture. For this purpose, the perspectives of news media and Twitter users on topics related to doctors were examined in accordance with the message system analysis method within the scope of George Gerbner's Cultural Indicators theory and examples from similar discourses were presented. Thus, the role of the media in verbal violence has been revealed by drawing attention to the fact that the media affects the discourses, comments and actions towards doctors by planting a culture, psychology and ideology into people's consciousness.

Keywords: Media Psychology, Impact Paradigm, Convergence, Violence in Health, Doctor

*Çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Bilim Dalı'nda yürütülen ve 2211-A Yurt İçi Doktora Burs Programı kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenen "Medyada Doktorlara Yönelik Nefret Söylemiyle Mücadelede Yeni Bir Söylem Arayışı" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, elifbahcecioglu@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6747-9250

Makale Geliş Tarihi: 09.11.2024, Makale Kabul Tarihi: 14.12.2024

Giriş

Şiddet olgusu, geçmişten günümüze çeşitli olumsuz etkilerle insanların günlük hayatlarında bir şekilde farklı yerlerde karşılaştığı ve farklı türlerine maruz kaldığı toplumsal bir sorundur. Sağlıkta şiddet ise tarihsel perspektifte yabancı düşmanlığı, etnik köken farklılığı, görüş ayrılıkları gibi sebeplerle toplumda oluşabilen çatışmaların, mikro bir grup olarak bir mesleğin üyelerine yönelik de gerçekleştiğinin göstergesi ve bir tarafgirlik içerisinde hiyerarşik konuma bağlı olarak geliştiğinin resmidir (Bilici, 2020). Öyle ki sağlıkta şiddet, sadece fiziksel türde ve toplum içinde yaşanan bir durum da değildir. Zira toplumdaki fiziksel şiddeti tetikleyen unsur, doktorlara yönelik olumsuz ifadelerde, özellikle de haber medyasının yeniden ürettiği söylemlerde görmek mümkündür.

“Sağlıkta şiddet” sorunu söz konusu olduğunda, hasta ve/veya hasta yakınları tarafından bir sağlık çalışanına yönelik gerçekleştirilen, üstelik fiziksel eylem boyutuna işaret eden bir şiddet türü kastedilse de ağırlıklı olarak sözel türde gerçekleştiği ve bizzat medya mensupları tarafından nefret söylemine varacak raddeye gelebildiği belirtilmektedir (Albay, 2023, s. 39; Bahçecioğlu, 2022a). Zira gazetecilerin olayları haberleştirirken zaman baskısı, çerçeveleme zorunluluğu, kitlelerin beklentileri vb. gibi birçok unsur politik, ekonomik ve editoryal gerekçelerle gözetmesi gerekir. Bu durum, haber sitelerinin ziyaret sayısını artırma amacıyla toplumda infial yaratacak veya felaket, endişe, heyecan gibi duygular uyandıracak haber başlıkları tercih edip olayların sansasyonel bir anlatıya dönüştürülmesine yol açmaktadır (Geçer, 2018; Taylan ve Ünal, 2017). Bu anlatı biçimiyle servis edilen haberler arasında doktor temalı konular da yer almaktadır. Geçmişten günümüze bilhassa “doktor hatası”, “doktor ihmali”, doktorların kötü davranışları gibi kalıp yargı haline gelen haber içerikleriyle birlikte, zaten tarihi, sosyal ve kültürel bağlamda insanların doktorlar hakkında diyalektik biçimde benzer yargılara sahip olması, olumsuz söylemleri görünür kılmakta ve bu söylemlerin yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Bu olayların daha yargı

süreci tamamlanmadan haberleştirilmesi ise doktorlara karşı egemen ideolojinin hâkim rolüne işaret edebilir (Bahçecioğlu, 2022b; Bahçecioğlu, 2024). Bu durumun uzun vadede fiziksel şiddet olaylarının artmasına neden olduğu ve doktorların mesleklerini tanımlayan kamu güvenini yitirmelerine yol açtığı savunulmaktadır (Supe, 2017; Weitz, 2007: 334).

Çalışma, medya psikolojisi çerçevesinde haber medyası ile Twitter¹ kullanıcılarının söylemleri arasındaki ilişkiye temas etmekte, egemen söylemlerin zihinsel yapıları nasıl şekillendirdiğine bağlı olarak yöndeşik medyanın etkisine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, doktorlara yönelik olumsuz söylemleri yeniden üretme noktasında medyanın sözel şiddetteki rolünü ortaya koymaktır. Çalışma COVID-19 sürecinin Türkiye’de ilk vaka olarak ortaya çıktığı 11 Mart 2020 tarihini takiben iki yıllık süreci kapsamaktadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan internet haberlerine anahtar kelimeler kullanarak amaçlı örneklem doğrultusunda rastgele tarama yönetimiyle ulaşılırken, Twitter verileri için doktor temalı #sonhekimgitmeden ve #doktorbakanlığı hashtag’leriyle atılan gönderilerin etkileşimleri dikkate alınmıştır. İncelemeler sonrasında doktorlara yönelik haber söylemi ile Twitter kullanıcılarının söylemleri arasında bir paralellik olduğundan söz edilebilir.

Medya Psikolojisi

Psikoloji bilimi, birey ve toplum hayatındaki yaşananlara ilişkin ortaya çıkacak yeni perspektifler doğrultusunda kendini biçimlendiren, daha önce büyük ölçüde benimsenmiş kavramlara karşı gelirken yeni gelişmelere açık olan son derece devingen bir alan olarak varlık göstermektedir. Özellikle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, medya psikolojisinin önem kazanmasını sağlamıştır (Saltık, 2021: 50). Yaşanan gelişmelere paralel olarak teknolojik buluşlarda insanın ruhunu ve duygularını anlama çabasında olan psikoloji, önemli boşlukları doldurmaktadır. Hem bireysel hem toplumsal etkileşimler dikkat alındığında ise medya ve psikolojinin arasın-

¹ Araştırmanın gerçekleştiği süreçte, şu an ‘X’ olarak nitelendirilen mecra, ‘Twitter’ olarak adlandırıldığı için bu isim kullanılmıştır.

da veya her ikisinin meydana getirdiği söylem arasında da kopmaz bir bağ olduğundan söz etmek gerekir. Zira her iki alanda da insanı çevreleyen dünyayı anlamlandırma konusunda bir gayret ve bunları açıklama çabası bulunmaktadır (Geçer, 2019: 423).

İnsan davranışlarının medya teknolojileriyle kesiştiği her noktaya değer katan medya psikolojisi, teknolojinin etkilerini anlamada önemli bir rol üstlenir. Öyle ki kimi medya çalışmalarından farklı olan medya psikolojisi, sadece içerikle değil tüm sistemle ilgilenmektedir. Bu nedenle başı ve sonu olmadığı için medya psikologlarının amacı, insan davranışı, biliş ve duygulara dair bir anlayışı medya teknolojilere dair eşit bir yaklaşımla birleştirip çeşitli sorulara cevap aramaktır (Rutledge, 2010: 1-2). Bu süreci özellikle gazetecilik ve medya açısından irdeleyerek tartışmak ve belli kodlarla tanımlamak, medyanın günümüzdeki yerinin daha “şeffaf” biçimde görülmesine yardımcı olacaktır. İşte medya psikolojisi olarak adlandırılan bu kavram, medyanın kendi içinde taşıdığı psikolojik anlamları, süreçleri ve gücü içermektedir (Oğuz, 2018: 87).

Medya ve psikoloji arasındaki ilişkiyi kavrayabilmek adına medya psikolojisine yönelik geçmişte yapılan çalışmaları ele almak önemlidir. Bu bağlamda geçmişte yoğun olarak ele alınan çalışmalar, o zamanın koşullarına göre yaygın olan kitle iletişim araçlarını psikolojik unsurlarla değerlendiren araştırmalarla ilgilidir. Örneğin bir dönemin yaygın kitle iletişim aracı sinemayken, bir başka dönem sinemaya ek olarak radyoyu, televizyonu ve basını merkeze alan çalışmalar ilgi odağı olmuştur (Yıldırım, 2017: 31). Ancak temelde medya psikolojisine ilişkin yapılan ilk çalışmalar, o dönemin kaygıları doğrultusunda radyo reklamcılığı ve propagandanın etkisine odaklanmıştır (Giles, 2003: 19). Çünkü İkinci Dünya Savaşı ile psikolojik savaş ve uygulamalı iletişim araştırmaları desteklenmiş ve savaş sırasındaki propaganda çalışmaları esnasında, sosyal bilimciler arasında çeşitli ilişki ağları kurulmuştur. Bu ilişki ağları sayesinde savaştan sonra siyaset bilimi, sosyoloji, sosyal psikoloji ve iletişim alanlarında belli yönlerde gelişmeler olması, psikolojik operasyonlarla birlikte iletişim araştırmalarının yürütülmesini sağlamıştır (Erdoğan, 2014: 59).

İletişim araştırmalarında psikolojideki bu gelişmeler, 1920’lerden itibaren güçlü bir yere sahip olarak ana akım iletişim araştırmacıları için önem teşkil etmiş ve en fazla üzerinde durulan konu, “mesajın etkisi” olmuştur (Tekinalp & Uzun, 2004: 75). Bu anlamda araştırmacılar, basın aracılığıyla yapılan propagandaya ve bunun kamuoyu oluşturmadaki etkileri üzerine yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla bu tür araştırmaların iletişim araçlarının kitleleri nasıl etkilediği sorusuna yanıt araması, psikoloji ve medya alanlarını kesiştiren çalışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır (Yaylagül, 2010: 22).

Özetle medya psikolojisi, “medya etkileri”, “medya seçimi”, “medya alımlaması”, “bilgisayar dolayımı iletişim”, “sanal ortam” gibi konular etrafında şekillenerek, belli psikolojik unsurların incelendiği araştırmalardır. Bu doğrultuda araştırmalar kimi zaman medya kullanımının yarattığı ruh haline odaklanırken kimi zaman bilişsel süreçlerin medya kullanımının farklı süreçlerindeki rolüne yoğunlaşmış, kimi zamansa medyanın algı yönetimini nasıl gerçekleştirdiği üzerine durmuştur (Yıldırım, 2017: 58). Ancak medya psikolojisi kavramı, esas olarak yeni iletişim araçlarının gelişmesi sonucu, gücüne güç katan ana akım medyanın kitleleri etkilemek ve yönlendirmek amacıyla oluşturduğu bir süreci anlatmaktadır (Utma, 2018: 2907). Ayrıca medya psikolojisi, yeni iletişim teknolojileri sayesinde önem kazanan sosyal medya platformlarıyla ana akım medyanın güçlerini birleştirdiği bir süreci de kapsamaktadır. Bu süreç benzer şekilde kitleleri kısılcına almak için onları etkilemeye ve yönlendirmeye işaret etmektedir (Oğuz, 2018: 88). Bu bağlamda medya psikolojisi yeni medyanın sağladığı olanaklar neticesinde sosyal medyanın da sürece dahil olduğu bir alanı temsil etmektedir. Öyle ki bu alanı kuşatan ve destekleyen belli başlı kavramlar, süreci daha görünür kılan bir çerçeve çizmektedir. Şüphesiz bu kavramlardan belki de en önemlilerinden biri yakınsama/yöndeşme kültürüdür.

Yöndeşme, sadece basit bir teknolojik değişim değil; kimlerin ne hakkında konuştuğuyla ilintili olarak endüstriyel, kültürel ve toplumsal değişiklikleri içine alan bir kavramdır. Yani mevcut teknolojiler, bu alanlarla

kitleler arasındaki ilişkiye etki ederek medyanın gerek üretilme gerekse tüketilme biçimindeki değişimlerde söz sahibidir (Jenkins, 2016: 19; Jenkins, 2006: 15-16). Bu anlamda yöndeşme, bireyleri pasif durumundan aktif duruma taşıyan, hatta kendi gündemlerini oluşturan bir yapıya işaret etmektedir (Ayten, 2014: 117). Böylece internetin teknik yapısı itibarıyla geleneksel medyaya özgü tek yönlü içerik akışı ve hiyerarşik düzenin bir anlamda kırılma yaşadığı bu dönemde, okur/dinleyici/izleyici dönüşümünde merkezi role sahip olan "etkileşim" öne çıkmıştır (Yıldırım, 2010: 241) Bu doğrultuda yeni iletişim teknolojileri sayesinde kullanıcıların da bir şekilde üretici haline geldiği bütünleşik bir sistemde iş birliği içerisinde karmaşık bir yapı oluşmaktadır. Dahası sadece katılımcılar değil; onların etkileşime girdiği iletişim ortamları da bu yapının bir uzantısıdır. İşte bu karmaşık yapı, eski-yeni medyanın çarpıştığı noktada yöndeşik bir medya oluşturmaktadır (Çam & Yılmaz, 2013: 514).

Farklı medya organlarındaki içeriklerin dolaşımı, kişilerin aktif katılımıyla mümkün olduğu için kültürel bir süreci ifade etmektedir (Sezen, 2011: 239-240). Bu perspektifle yöndeşme, kişilerin yeni bilgilere ulaşma isteklerinden öte, dağınık medya içerikleri arasında ilişkiler kurmalarını sağlayan kültürel bir değişimi de imlemektedir. Zira yöndeşme, insanların başkalarıyla olan etkileşimleriyle ilgilidir. Çünkü her kişi medya akışından çıkarsadığı ve günlük hayatlarına anlam katan kaynaklara dönüştürdüğü bilgi taneciklerinden kendi kişisel mitlerini ortaya çıkarır. Böylece medyadaki herhangi bir mesele hakkında konuşmak için bir teşvik oluşur ve bu sohbet artan oranda medya şirketleri tarafından değer verilen bir "fısıltı" haline gelir (Jenkins, 2016: 20). Bundan dolayı yöndeşmenin kültürel anlamda meydana getirdiği ilk etki, katılım sürecindeki ivmeyle birlikte olaylara gösterilen tepkidir. Bu durum kimi zaman medya içeriklerine karşı olumlu/olumsuz cevap verme şeklinde olabilirken kimi zaman sa hiç beklenmedik bir hal alabilir (Abanoz, 2013: 73-74).

Sonuç olarak geleneksel medyayla yeni medyanın kesiştiği, profesyonel medyayla halk medyasının çakıştığı, medya üreticisiyle medya tüketicisinin öngörülmez seviyede

güçlerinin çarpıştığı yöndeşme kültüründe, kişiler karmaşık ağ yapıları vasıtasıyla etkileşimler gerçekleştirerek içerikleri yeniden üretir, dolaşıma dahil eder ve tepkilerini aktarır. Onlar hem profesyonel hem de bireysel medyayı kendi amaçlarına göre kullanmaktadır. Dolayısıyla yeni medya, etki alanı sınırlı olan birçok yapıyı daha geniş boyuta ulaştırarak şekilde öne çıkarmış veya ağ toplumu ve katılım gibi yeni deneyim platformlarıyla bu platformların birlikte getirdiği sosyal ve kültürel süreçleri düzene dahil etmiştir (Sezen, 2011: 232-242). Bu bağlamda medya yöndeşmesi, medyayı tüketme biçimlerini etkileyerek benzer içeriklerin farklı birçok kanaldan akışını sağladığı gibi alış noktasında da farklı biçimlere dönüşmesini mümkün kılmıştır (Jenkins, 2016: 29-36). Böylece medya organlarında girift halde dolaşan içerikler, yöndeşme kültüründen izler taşımakta; bu da medya psikolojisine dayanmaktadır. Tüm bunlar söylemlerin yönünü tayin etme hususunda da medyanın etkilerine ışık tutmaktadır.

Medya psikolojisi, tüm bu süreçleri içine alarak medyanın yalnızca seyirlik bir işleve sahip olmadığı, gerçeğin yeniden kurgulandığı ve bireyin zihinsel sürecini biçimlendirdiği bir anlayışı yansıtmaktadır (Oğuz, 2018: 89-105). Bir başka deyişle medya psikolojisine göre medyanın etkisi, bilgilendirme ve eğlendirme işlevinin yanı sıra kitlelerin zihinsel yapılarını inşa etmede gizlidir. Bu süreç, erk sahiplerinden medya patronlarına, editörden muhabire kadar geniş bir ağda çeşitli aktörleri kapsamaktadır. Yeni iletişim teknolojileri sayesinde medyanın psikolojik gücü, önü arkası görülmez bir biçimde genişlemeye ve şekillenmeye başlamış; bu yüzden medya, zihinsel süreçleri etkileme noktasında kullandığı yöntemlerle, toplumun ortak benliğini yaratma yolunda geçmişten bugüne büyük aşamalar kaydetmiştir (Utma, 2018: 2907). Sonuç olarak medya psikolojisinin iletişim tarihindeki yeri etki paradigmasıyla başlamış ve çeşitli hususlar doğrultusunda çerçevesini genişletmiştir. Bu çalışma da kendi sınırları içerisinde söz konusu tarihle ilgidir. Ana akım medyanın yeni medyayla perçinlenen gücü, sosyal medyanın bireye içerik üretme fırsatı yaratmasıyla ana akım medyadaki gündemin yeniden üretimini sağlaması ve aynı bakış açısına yönelik kolaylıkla taraftar toplaması,

kitlelerin etkiye açık olan yapısını gözler önüne serebilir. Bu psikolojiyi daha iyi ortaya koyma açısından öncelikle medyadaki etki paradigmasının tarihine ve bu çerçevedeki yaklaşımlara göz atmak, çalışma için önem taşımaktadır.

Medya Psikolojisi Çerçevesinde Etki Paradigması

Tarihsel süreçte kitle iletişimi alanındaki toplumsal araştırmalara bakıldığında belki de en çok ele alınan konu, farklı araçların etkileridir. Bu açıdan iletişim alanında yapılan çalışmaların en önemli kısmını, kitle iletişim araçlarının etkilerini açıklamaya ilişkin araştırmalar oluşturmakta ve iletişim araştırmalarının tarihiyle etki araştırmalarının tarihi genellikle bir görülmektedir. Meselenin gerek kitle iletişim araçlarının genel önemi gerekse kitle iletişiminin belli düzeylerinin olası etkileri açısından tartışmalı olduğu belirtilmektedir (Alemdar & Kaya, 1983: 45; Gökçe, 2002: 179-183). Nitekim eleştirel araştırmacılar, ana akım/ana damar olarak nitelendirilen bu yaklaşımın, pek çok noktayı gözden kaçırdığını vurgulamaktadır (Fejes, 1994).

İletişim alanında etki konusu gerek pozitivist gerekse deneyci araştırma modellerinde "pasif izleyici" tezine dayanmaktadır. Bu anlayışa göre iletişim biliminin temel modellerinden biri olarak değerlendirilen Shannon ve Weaver modelinde, mesajı (ileti) alan kişi (hedef), "etkilenmesi istenen" öğedir ve hedefte istenilen etkinin gerçekleşebilmesi için diğer öğelerle (kaynak, mesaj, kanal, verici/alıcı araçlarla) bağlantılı sıkıntılar (teknik, anlamsal, etkililik) bertaraf edilmesi gerekir. Zira bu sıkıntılar çözüldüğünde, iletişimin amacı olan en fazla etki sağlanmış olur. Etki, kitlelerde iletişim sürecindeki bu belirtilen öğelerle oluşturulan ve onlar üzerinde gözlenebilir bir değişim olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda mesajlar uyarıları, değişikliklerse tepkiyi yaratır. Yani uyarı ile tepki doğrudan etkileşim halindedir. Bunun anlamı, bir uyarana, onun yüklü olduğu amaç yönünde karşılık verilmesidir. Böylece iletişim son kertede amaçlanan etkiyi gösteren, tek yönlü, çizgisel bir süreç olarak tanımlanır. (Erdoğan & Alemdar, 2002: 73-87; Gökçe, 2002: 13). İşte bu anlayış iletişim literatüründe propaganda/uyarıcı-tepki/sihirli mermi modeline karşılık gelir.

Benzer şekilde Harold Lasswell de "kim, neyi, hangi kanaldan, kime, hangi etkiyle, ne söyler" şeklindeki formülünde, tıpkı Claude E. Shannon ve Warren Weaver gibi, etki konusunu temel bir sorun olarak ele alır (Tekinalp & Uzun, 2004: 75). Propaganda teknikleri üzerinde araştırmalar yapan Lasswell, siyasi liderlerin sadece fiziksel güç kullanmadıklarını, bununla birlikte fikir yönetiminde de bulduklarını ve yapılan propagandayla sosyal dayanışma sağlandığını, sosyal telkinin doğrudan manipülasyonu yoluyla görüş ve tutumların yönetildiğini öne sürüp, kamuoyunun kitle iletişim araçları vasıtasıyla oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Zira kitle insanı propagandaya karşı gelebilecek bilgi birikiminden ve eleştirel bir akıldan yoksun olarak görülmektedir. Seçkin (siyasal, ekonomik, entelektüel) kişilikler ise kitle iletişim araçlarıyla kitle insanını yönlendirebilmektedir. Bu yüzden psikoloji biliminin uyarın-tepki modeli iletişim biliminde de önem kazanmıştır. Bu kurama göre seçkinlerin medya vasıtasıyla aktardıkları mesajların, sanki sihirli bir mermi veya derialtı enjekte edilen bir şırınga gibi doğrudan ve anında etki gösterdiği düşünülmektedir. Böylelikle medya araçları, insanın psikolojik özyapısının en derinine inerek usuna nüfuz eder, söyleyeceği ve yapacağı şeylere yön tayin eder. Lasswell, kitle iletişim araçlarının bu yolla, kitleleri her türlü görüşe sevk edebileceği, onlarda nefret, umut ve arzu gibi hislerin canlandırılabilceği, kamuoyunu değiştirebileceği düşüncesini işlemiştir. Bu bağlamda iletişimde her şey, alanın temel taşı olarak benimsenen bu anlayış üzerine inşa edilmiştir ve 1940'larda da yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Yaylagül, 2010: 52-53; Erdoğan, 2014: 52; Erdoğan & Alemdar, 2002: 87; Laughey, 2010: 40; Lasswell, 1938: 8-9)

Etki geleneği içerisinde yukarıda belirtilen modellerden farklı araştırmalar ve bunlardan doğan kuramlar da bulunmaktadır ve hiç şüphesiz önemli olanlardan biri de George Gerbner'in gözlemlerine dayanan ekme/yetiştirme kuramıdır. Bu kuram, Gerbner'in medyanın etkilerini ve bu etkilerin toplumda ne denli büyük bir rol oynadığını açıklayabilmek için ortaya attığı kilit bir kavramdır. Ona göre medya etkilidir; fakat bu etki önceki çalışmaların öne sürdüğü güçlü etkilerden farklıdır. Bu anlamda medya, bireylerin inanç, tutum ve davranışlarında kısa vadeli

etkilerden ziyade uzun vadeli etkiler bırakır. Böylelikle insanların toplumsal gerçekliği algılama durumlarını biçimlendirerek eker (Özçetin, 2020: 128-129). Bunu iletişimin etkisine yeni bir yaklaşım olarak değerlendiren Gerbner, mesajların bireyler üzerindeki etkilerini doğrusal veya hipodermik değil; diyalektik olduğuna dikkat çekerek, söz konusu etkilerin nispeten dolaylı olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda kitlesel üretilen iletilerin örtük olan veya olmayan tüm kalıplarını ortaya koymak, zorunlu olarak bireylerin ne düşündüğünü veya ne yaptığını anlatmaz; birçoğunun ortak olarak ne hakkında düşündüğünü ve ne yaptığını anlatır. Bu yaklaşım bir nevi "gündem oluşturma" teorisiyle ilgilidir, ancak daha derin bir düzeyde üretilmiştir. Gerbner'a göre bahsi geçen etki, "kültür ve kültürel medya ürünleri tarafından oluşturulan özel ve günlük gündemden ziyade, toplumsal söylem için oluşturulmuş daha örtük ve yayılgan sınır koşullarıdır ve kültürel zeminin, neyin mevcut olduğunu, neyin önemli ve doğru olduğunu belirlediği bu ortamda mesajlar o kadar tekrarlanır (ve adeta ritüel haline getirilerek tüketilir) ki görünmez olur" (Gerbner, 2014: 20-21). Kısaca Gerbner, medyanın topluma yeni inançlar ekmekten çok, mevcut egemen ideoloji ve değerleri empoze ettiğini ve algıları bu yönde pekiştirdiğini savunmaktadır (Ekmekçioğlu, 2019: 17).

Gerbner'in da söz ettikleri üzerinden devam edildiğinde etki paradigması çerçevesinde ele alınabilecek bir diğer kuram gündem belirleme/oluşturma ve buna mukabil kamuoyu oluşturmadır. Bu kurama göre medya, "insanların ne düşüneceklerini değil; ne hakkında düşüneceklerini" belirlemektedir. Gündem belirleme, medyanın haberleri sunum şekliyle insanları etkileyerek yönlendirme yöntemlerinden biridir (Mutlu, 2017: 135; Gökçe, 2002: 206; Milburn, 1998: 249; Mora, 2011: 67).

İnsanların neler hakkında düşünüp, neleri tartıştıkları, nelere sevinip nelere üzüldükleri, haber medyasının üzerinde durduğu konular çerçevesinde biçimlenip yönetilmektedir. Bu noktada gündem oluşturma tezinin aktörleri olarak Kurt Lewin'in "eşik bekçisi" kavramına değinmek gerekir. Zira gündemin oluşturulmasında eşik bekçilerinin büyük

görevleri bulunmaktadır. Çünkü medyanın gündemine girebilmek için eşik bekçileri olarak tanımlanan genel yayın yönetmenleri, haber müdürleri, editörler, medya sahipleri gibi içerikte söz sahibi olanların denetimi ve onayı gerekmektedir. Haberleri seçme görevi edinen bu kişiler, kimi şeyleri seçip kimilerini eleyen kişiler oldukları için algılara sundukları şeyler kadar engel oldukları şeyler de önem teşkil etmektedir. Başka bir ifadeyle eşik bekçilerinin oluşturduğu gündem, kamuoyunun ne hakkında düşünmesi gerektiğini belirlemektedir (Yüksel, 1994: 109; Mora, 2011: 71; Oktay, 1996: 96-97). Hatta eşik bekçilerinin sadece çeşitli olaylar içinden seçim yaparak gündem belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda oluşturdukları içeriklerle ideolojik, bilişsel ve duygusal gündemi de belirledikleri vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2014: 96-97). Dolayısıyla eşik bekçisi metaforu, haber medyasındaki toplumu etkileme ihtimali olan içeriklerin kimler tarafından üretildiğine dair bir öngörü sunmaktadır (Bahçecioglu, 2022b: 154).

Tüm bu model ve kuramlardan hareketle, medyada bir algı yönetimi süreci gerçekleştiği söylenebilir. Zira bu süreç "bilgi operasyonları" olarak değerlendirilir ve bilgi aracılığıyla hedef kitlenin düşüncelerine, kararlarına, yorumlarına etki edilir (Gültekin, 2017: 15). Bilginin üretilmesi ve aktarılması, algı yönetimi sürecinin ideolojik işleviyle ilgilidir. Böylece hedefin algıları ele geçirilir, istenen düşünce biçimi empoze edilir (Pamukçuoğlu, 2017: 70). Diğer bir önemli nokta ise algı yönetiminin aslında düşüncelerden çok duygulara hitap etmesidir. Zira duygularının kontrolüyle hareket edenler, algı yöneticilerinin en sevdiği kişilerdir. Çünkü duygular aklın önüne set çekip, mantıki düşünceye gölge düşürebilir (Saydam, 2005; Gültekin, 2017: 271). Öte yandan algı yönetiminin ayrılmaz bir parçasını "manipülasyon" oluşturur. Bireylerin kendi bilgi ve öğretileri haricinde, onları etkileme ve yönlendirme biçimi olarak tanımlanan manipülasyon, kitlelerin istenilen hedefe doğru yönelmelerini sağlamak için psikolojik süreçlerden faydalanılarak yapılan tek taraflı bir iletişim tekniğidir. Bu teknikle çeşitli bilgi ve düşünce kalıpları aktarıldığında, istenen duygu, düşünce veya davranışa doğru bir anlayış hâkim olması beklenir. Kısaca manipü-

lasyon, kitlelere belirli ideolojileri aşlamak ve bu ideolojiler doğrultusunda onları biçimlendirmek için gücü elinde bulunduranlar tarafından kullanılan bir araçtır (Özer, 2011: 4-5).

Elisabeth Noelle-Neumann'ın "susunluk sarmalı" olarak adlandırdığı model ise toplumda baskın düşünceye özel bir önem atfederken, bu düşünce biçiminden sapan bireylerin sessizliğe itildiği varsayımına dayanmaktadır. Birey, bilinçaltında dışlanma korkusu taşıdığı için kendi düşünce ve tutumlarını baskılamakta ve kamu önünde konuşma isteğinden kaçınmaktadır (Noelle-Neumann, 2014: 276-277) Bu bağlamda medyanın yansıttığı konular toplumun hâkim görüşü olduğu için bunların aksi bir görüş bildirme veya karşı çıkarak farklı bir görüş sunma noktasında, bireyler yeterli imkân ve gücü bulamamaktadır. Bu yüzden de sessiz kalmaya devam etmektedirler (Yaylagül, 2010: 80-81; Pakkan, 2016: 67).

Sağlıkta Şiddet Kapsamında Sözel Şiddet

Geçmişten günümüze olumsuz etkileriyle toplumların süregelen sorunları arasında yer alan şiddet, insanların gün içinde çeşitli şekillerde ve farklı türlerde maruz kaldığı bir olgudur. Yaşam standartlarını yükselten ilerlemeler ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye ulaşmanın kolaylaşması gibi durumlar da şiddet vakalarını azaltmak için yeterli bir potansiyel sağlamamaktadır (Uğurlu, 2022: 5). Aksine teknolojik gelişmeler kimi durumlarda şiddetin önünü açmakta, hatta onu daha da görünür kılmaktadır.

"Şiddet" kavramı bir taraftan olgular ve eylemleri, diğer taraftan da gücün, duygunun veya doğa unsurunun varoluş üslubunu belirlemektedir. Şiddet ilk anlamıyla huzur karşıtıyken ikinci anlamda ise kuralları çiğneyen ve ölçüleri aşan kaba bir güç olarak ifade edilmektedir (Michaud, 1995: 5). Bu çerçevede şiddet terimi, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, kabalığını ve sert davranışı nitelendirir. Özetle şiddet, "kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı saldırganlık biçimi olarak tanımlanabilir" (Köknel, 2000: 20). Ancak bu saldırganlık biçimi şiddetin kapsamını tek bir çerçeveye indirgemeye engeldir. Yani şiddet denildiğinde çeşitli türlere ayrılan ve bu anlamda bir sınıflandırma yapılan bir

sorundan söz edilmektedir.

Şiddet olgusuyla ilgili birçok sınıflandırmanın olması, davranışın türünden veya etkilediği grupların ve davranışı ortaya çıkaran nedenlerin çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır. Literatürde en sık rastlanan haliyle sözel, fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet türlerinin öne çıktığı görülmektedir (Arıkan, 2019: 5). Derece bakımından şiddetin en öne çıkan türü fiziksel boyuttur. Yumruklama, vurma, tokat atma, boğaz sıkma, tekmeleme gibi daha birçok yöntemle eylemlerde bulunma ve uygulanan kişide fiziksel ve ruhsal hasara yol açma bu türün en belirgin yönleridir. Sözel şiddet ise suçlama, yıkıcı eleştirilerde bulunma, aşağılama, bağırma, alay etme, tehdit etme, yıldırma, baskı yaratma veya incitme şeklinde uygulanmaktadır. Ayrıca yine sözel şiddetin uygulama biçimlerinden biri olan küfür ise karşı tarafın özsaygınlığına, ahlaki değerlerine, mahremiyetine hakaret içermekte ve tüm bunlardan dolayı kişinin öz benliğini zedelemektedir. Kısaca sözel şiddet, failin mağdurun psikolojik ve sosyal bütünlüğüne dokunan, sözlü ifadeleri ve davranışları kapsamaktadır (Cohen, 2014: 6; Arıkan, 2019: 5; Karakaş, 2022: 1; Tokgöz, 2019: 8). Bu yaklaşımlardan hareket edildiğinde, şiddetin sadece fiziksel olmadığı, aynı zamanda yıkıcı ve zarar verici bir etkiye yol açan sözlü ve psikolojik türlerde de gerçekleştiği sonucuna ulaşılmaktadır (Ulusal, 2022: 2). Bu noktada sözlü şiddetin fiziksel şiddetten daha ön planda olduğu; bunun etkilerinin de en kırıcı ve en aşağılayıcı şekillerde kendini gösterdiği eklenmelidir (Çiftçınar, 2003: 45).

Tarihsel açıdan bakıldığında; yabancı düşmanlığı, etnik körükleme, fikir ayrılıkları, devrimci duygularla hakaret etme vb. sebeplerden ötürü tüm meslek grupları zarar gördüğü gibi, sağlık alanında da şiddetten kaynaklı oluşan hasarın alt zemini mevcuttur. Çünkü şiddet, mikro ayrımcılık, küçük topluluk olarak farklılaşma, tarafgirlik ile ötekileştirilen kişilere karşı hiyerarşik konumlandırma ya bağlı olarak da tetiklenebilir (Bilici, 2020: 61). Zira bir grubun toplumsal ve sosyokültürel konumu, hınç, yıkım ve narsistik gibi duygulara neden olabilir (Yılmaz, 2020: 69). Hekimlik mesleğinin üyeleri de söz konusu konuma sahip olarak ötelenen, ayrımcılığa uğrayan, şiddet ve nefretin sağlık alanındaki

muhataplarıdır.

Sağlıkta şiddet, bir sağlık çalışanını riske sokan ve sözlü taciz, tehdit edici davranış veya bir hasta/halk tarafından yapılan saldırıyı içeren herhangi bir olay olarak tanımlanır. Hastane ortamındaki şiddet olaylarının çoğunun kasıtlı ve saldırgan bir unsur içerdiği ileri sürülmektedir (Saines, 1999: 8). Üstelik bu sorun sadece Türkiye'ye özgü bir durum da değildir; günümüzde dünyanın farklı noktalarında farklı versiyonlarla söz konusu sorun yaşanmaktadır (Bilici, 2020: 57). Yani temelde işyerinde şiddet, sınırları, çalışma ortamlarını ve meslek gruplarını aşan küresel bir sorun haline gelmiştir (ILO & WHO, 2002: 1).

Artık dünya çapında birçok hekim ve hemşireye hasta veya yakınlarından sözlü/fiziksel olarak gözdağı verildiğine ilişkin daha fazla rapor gelmektedir (Supe, 2017). Genel olarak saldırıların sebepleri, hasta ve akrabalarının sağlık hizmetleri ve buna bağlı gelişmeleri yanlış algılamaları veya makul olmayan isteklerdir. Tıp bilimindeki gelişmeler, hastalıkların ve ölümün önlenabilir bir fenomen olarak algılanmasına neden olurken, medya ise bu algıyı destekleyen yayınları artırmıştır. Ayrıca tıbbi işlemlerde hatalı uygulama iddiaları üzerine, medya mensuplarının iyi-kötü karşıtlığı oluşturacak biçimde haber kurgulamaları ve hastaların tamamen hekim tarafından mağdur edildiğine, çaresiz bırakıldığına yönelik tek taraflı bakış açısı sunmaları, gelişen komplikasyonların² tıbbi hata olarak algılanmasına neden olmaktadır. Dahası, medyada hastaların haklarını araması gerektiği konusunda söylemler yer almakta, böylece hekimlere karşı güven kaybı oluşmaktadır (Kaya & Köken Tok, 2021: 219; Supe, 2017; Weitz, 2007: 334). Bu durum hekimlere karşı malpraktis³ davaları açmaya yönelik tuhaf bir eğilim oluşturmaktadır. Dolayısıyla gelinen nokta, doktorların mesleklerini tanımlayan "kamu güvenini yitirdikleri" sonucuna varılmasına yol açmaktadır (Supe, 2017; Weitz, 2007: 334). Özetle günümüzde sağlık hizmetleri ortamları, hastalar, hasta yakınları, hatta çalışanlar arasındaki ilişkilerin kolaylıkla tehdit edici bir duruma dönüşebileceği alanları

oluşturmaktadır (Gates, 2004: 649).

Sağlıkta şiddet sorunuyla ilgili önemli çalışmalar yapan Türk Tabipleri Birliği (TTB), gerek düzenlediği sempozyum ve çalıştaylar gerekse *Toplum ve Hekim Dergisi*'nde yayımlandığı araştırmalarla, farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda 2003'ten beri ülkemizde uygulanan Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın, şiddetin artma nedeni olduğu vurgulayan TTB, medyanın etkisine de dikkat çekerek özellikle hekim hatalarının öne çıkarılarak sık sık işlenmeye başlamasıyla, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin giderek arttığını belirtmektedir (Şiddet Sempozyumu, 2007: 55). Benzer şekilde 2024'te gerçekleştirilen Sağlıkta Şiddet Çalıştayında, medyada hastaneler ve hekimler hakkında çıkan olumsuz haberlerin, doktorlara ve kurumlara duyulan güveni zedelediğine ilişkin yapılan çalışmalar aktarılmıştır. Bu anlamda medyada doğruluğu kesinleşmeden sürekli yeniden üretilen mesajlar, hekimlere zarar vermektedir. Ayrıca Arpat'ın (2016: 83) ele aldığı çalışmada, bilhassa yeni medyanın sağladığı olanaklar çerçevesinde son derece hızlı zaman akışı nedeniyle bilginin doğruluğunun ve niteliğinin sorgulanmaması sorunuyla karşılaşıldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte şiddet ve şiddet çağrışımını unsurların ele alınışıyla ilgili olarak haber başlıklarının, medya etiği bağlamında ağırlıklı bir sorun oluşturduğu vurgulanmaktadır.

Doktorlara yönelik sözel, fiziksel ve psikolojik şiddet türleri arasında ağırlıklı olarak sözel şiddetin olduğunu tespit eden birçok çalışma ise bu türün sık yaşanmasının sebebini, fiziksel şiddete göre cezaların az olmasına, insanların içini döküp rahatlamasına ve daha sonra o anki gergin ortamdan kaynaklı olumsuz söylemleri sarf ettiğini düşünerek suçlu hissetmemesine; dolayısıyla cezayı hak etmediklerine dair inanç duymalarından ileri gelebileceğine bağlanmaktadır (Annagür, 2010; Attar, 2017; Bayraktar, 2021; İlhan, ve diğerleri, 2013: 9; Polat ve Çırak, 2019; Yiğit ve Uğurluoğlu, 2020). Medyanın doktorlara yönelik sözel şiddeti yeniden üretme ve yansıtmasındaki rolü ise soruna bambaşka

² Tıbbi uygulamalarda izin verilen riskler (Kaya & Köken Tok, 2021)

³ Kusurlu uygulama hatası (Kaya & Köken Tok, 2021)

bir boyut katmaktadır. Özellikle haber medyasındaki doktorlarla ilgili konuların işleniş tarzı ve bununla gelen söylem biçimi, sözel şiddeti açığa çıkartmakta kalmayıp, daha özele inilerek sosyal medyadaki kullanıcıların paylaşımlarından da izler taşımaktadır. Diğer bir deyişle, haber medyasının doktorlara yönelik söylem biçimi, diyalektiktir.

Michaud'un da belirttiği gibi, günümüzde toplumsal yaşamın tüm yönlerinin idaresi, teknoloji ve kitle iletişim araçları (basın) doğrultusunda değiştiği için şiddetin görüntüsü ve ölçüsü de değişmektedir (1995: 13). Zaten tarih boyunca şiddete yönlendirme biçimleri çeşitlilik gösterir. Günümüzde ise bu yönlendirmelerde büyük oranda önem taşıyan yöntem, medya organlarıdır. Zira sosyal, siyasal, cinsel vb. içerikli kitle iletişim argümanları, basın-yayın ve görsel medya yoluyla "farkına varılmadan" desteklenebilen subliminal mesajlar vererek algı yaratıp, adeta şiddete sürüklemektedir. Dolayısıyla şiddetin yönlendirilmesi, artırılması veya kronikleştirilmesi gibi kapalı duygular şeklinde olan psikolojik süreç, fiziksel şiddete dönüşen bir tür fonksiyon görevi görebilmektedir. Bu anlamda medyada sağlık çalışanlarına yönelik olumsuz haberlerin ardından olumsuz durum ve davranışların yaşanması, medyadaki yönlendirmelerin şiddetteki rolünü ortaya koymaktadır (Bilici, 2020: 53-61). Diğer bir deyişle medyanın kitleleri etkileme gücü dikkate alındığında, doktorlarla ilgili mevcut kalıp yargıların zihne yerleşmesi ve düşünce biçimine nüfuz etmesi kuvvetle muhtemeldir. Zira Gerbner'dan (2014: 20-21) da yola çıkıldığında mesajların bireyler üzerindeki etkisi diyalektik olabilir. Bu açıdan toplum üzerinde doktorlara yönelik önyargıları besleme potansiyeli olan medyanın gerek sözel gerekse fiziksel şiddeti yaygınlaştırdığı, kutuplaşmayı derinleştirdiği, telafisi zor bir tahribat bıraktığı ve hekimlik mesleğinin saygınlığını zayıflattığı kabul edilmesi gereken kilit noktalar (Bahçecioğlu, 2022b: 363).

İnternet Haberlerinde ve Twitter'da Doktorlara Yönelik Olumsuz Söylemlerin Yeniden Üretimi

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Sınırlılıkları

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, yıllardır

süre gelen, gittikçe artan ve tam anlamıyla çözülemeyen toplumsal bir sorundur. Bilinen veya önem derecesi açısından öne çıkarılan en ciddi şiddet türü fiziksel olsa da, yukarıda da değinildiği gibi, yapılan çalışmalar sözel şiddetin daha ağırlıkta olduğunu göstermekte ve yine maruz kalma açısından hekimlerin daha yüksek oranda sözel şiddete uğradığını tespit etmektedir. Ayrıca sözel şiddet görünür biçimde bir hasara yol açmadığı için normal görülmemekte; bu da durumun bildirilme oranını olumsuz etkileyebilmektedir. Ancak ne var ki sözel şiddetin yarattığı hasar, aslında daha derin ve yıkıcı olabilir. Hatta bu durum yıllarca medyada kökleşen, "doktor hatası", "doktor ihmali" doktorların kötü davranışı gibi olumsuz söylem dilinin kötü bir tablosu olabilir. Dolayısıyla haberlerde özellikle yargı kararı kesinleşmeden ele alınarak işlenen bu tür suçlayıcı ve yıkıcı olumsuz söylemler içeren konular, toplumun etkilenmesine yol açarak zarar verici sonuçlar doğurabilmektedir. Bu noktada çalışmanın amacı, haber medyasındaki doktorlara yönelik oluşturulan olumsuz söylemleri ve Twitter'daki kullanıcıların benzer söylemlerini tespit ederek birbirleri arasındaki benzerliği karşılıklı olarak ortaya koymak; böylece medyada doktorlara yönelik sözel şiddetin yeniden üretildiğini açığa çıkarmaktır. Bu doğrultuda çalışma, doktora tez çalışması kapsamında Türkiye'deki pandemi sürecinin başlangıcı olan 11 Mart 2020 ve bunu takiben iki yıllık süreçteki doktorlara yönelik haberler ile Twitter'da açılan hashtag'leri ele almaktadır. Haber verilerini elde etmek amacıyla Google arama motoruna yukarıda belirtilen anahtar kelimeler yazılarak rastgele tarama yapılmış ve ulaşılan ilk 20 haber eleştirel söylem çözümlemesiyle analiz edildikten sonra benzer söylemler tespit edilerek bir kısmı bu çalışmaya dahil edilmiştir. Twitter verileri için ise #sonhekimgitmeden ve #doktorbakanlığı, hashtag'leriyle atılan tweetlerin, bir sınırlılık belirlenmesi sebebiyle 100 tanesi Python programıyla çekilmiştir. Açılan hashtag'lerle atılan tweetleri, sorunlarını anlatmak amacıyla çoğunlukla sağlık çalışanları attığı için bu gönderiler yerine altındaki yorumlar incelenmiştir. Böylece konuyla hiçbir ilgileri olmayan kişilerin konudan bağımsız olarak söz konusu özneye (doktora) söyledikleri olumsuz söylemler tespit edilmiş ve haber medyasındaki benzer söy-

lemleri içerenlerin bir kısmı örneklendirmek amacıyla çalışmaya eklenmiştir. İki kategoriden oluşan olumsuz söylem başlıklarının her birinde, iki haber örneğine karşılık iki Twitter örneğiyle sınır çizilmiştir. Bu şekilde gazeteciler/haberciler ile vatandaşlar arasındaki etkileşime dikkat çekmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak çalışmanın kelime sınırlılığı nedeniyle toplamda 12 örnek ile doktorlara yönelik olumsuz kalıp söylemlerin yeniden üretimi açıklanmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi: Kültürel Göstergeler Projesi Kapsamında Mesaj Sistem Çözümlemesi

1960-70'li yıllarda George Gerbner ve arkadaşları tarafından başlatılan "Kültürel Göstergeler Projesi", daha önce de belirtildiği gibi, başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarının insan üzerindeki etkilerine odaklanmakla birlikte, yukarıda ele alınan güçlü etkiler (sihirli mermi, hipodermik iğne vd.) paradigmasından farklı olarak "uzun dönemli etkiler" perspektifiyle geliştirilmiştir. Bu açıdan Gerbner, etki sorunsalı içerisinde konumlandırılan bir teorisyendir (Erdoğan, 1998: 151; Özçetin, 2020: 130). Gerbner'in ortaya koyduğu 60 yıllık geçmişi olan bu proje, günümüzde de dijital medyanın etkileri olmak üzere geliştirilerek uygulanmakta ve çalışma alanı genişletilerek projeye katkı sunulmaktadır. Bu çalışma için de uygunluk gösteren projenin aşamaları, geçmişten günümüze doktorlar için kalıplaşan ifadelerin yeniden üretildiğini açıklamaya yönelik önemli bir yol haritası sunmaktadır. Ancak öncelikle tam adıyla *Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı* doğrultusunda gelişen projenin adımlarına değinmek gerekir.

Gerbner ve arkadaşları, 1967'den beri televizyonun en çok seyredildiği prime time ve gündüz programlarından örnekler seçerek, bu aygıtın belli bir şeyi (kültür, psikoloji, ideoloji), izleyicinin bilincine yerleştirmek suretiyle beslediğini, diğer bir deyişle ekme/yetiştirme olarak adlandırdıkları etkiyi ortaya koymak için çalışmalar yürütmüştür (Erdoğan, 1998: 150-151). Bu çalışmalarda kitle iletişim araçlarından özellikle televizyona daha fazla maruz kalanların televizyon dünyasını yansıtan tutumlar sergilemesi, "ekme etkisi" olarak yorumlanmaktadır. Bu etkiler, uzun dönemli, küçük ve dolaylıdır; ancak artma

eğilimdedir, üst üste birikerek anlam kazanır (Erdoğan, 1998: 151; Ekmekçioğlu, 2019: 16). Esasen projenin ilk çalışmalarında çoğunlukla televizyon ve şiddet ilişkisine odaklanılmış ama daha sonra televizyonun cinsiyet rolleri, aile, yaşlanma, din, sağlıkla ilgili inançlar ve pratikler gibi pek çok konunun izleyici tarafından nasıl kavramlaştırıldığıyla ilgili araştırmalar da yapılmıştır (Sydygalieva, 2017: 38; Özer, 2021: 42). Bu doğrultuda projenin veya kuramın temelini oluşturan şiddet, bazı çalışmalarda davranışlara yansıma noktasında ele alınsa da saldırgan davranışa yol açma çerçevesinden ziyade sosyal gerçeklik algısı veya sosyal çevre hakkındaki algılar ve tutumlar üzerindeki etkisi bağlamıyla değerlendirilmiştir (Taylan, 2011, 357). Bununla birlikte Gerbner ve arkadaşlarına göre sözü edilen şiddetin tanımı, fiziksel gücün açık ifadesi, kişinin incinme, öldürülme, olay örgüsünün bir parçası olarak kurban edilme, tehdit edilme korkusuyla iradesi dışında zorlayıcı eylem olarak nitelendirilmiştir. Bu kapsamda sözlü ifadeler şiddet olarak kodlanmamıştır (Gerbner vd. 1980: 11-12). Ne var ki projenin Türkiye'deki en yetkin uygulayıcılarından Ömer Özer ise şiddetin sadece fiziksel türden oluşmadığını vurgulayarak, sözlü, psikolojik, ideolojik vs. türlerde de gerçekleştiğini ve medyadaki şiddetin, medyanın toplam içeriğiyle gelen ideolojik şiddet olduğuna dikkat çekmiştir. Bu anlamda söz konusu şiddet, medyanın şiddetine dönüşmektedir (Özer, 2024: 6-11). Dolayısıyla çalışmada ele alınan şiddet, ideolojik sözlü şiddet olarak değerlendirilmek mümkündür.

Şiddet vurgusundan yola çıkıldığında, projenin ne sadece bir şiddet kuramı ne de televizyona özgü olduğu düşünülmelidir. Bunun en yerinde ifadesi, reklamları, dramaları, haberleri ve diğer programları kapsayan bir hikâye anlatma sistemine dayanmasıdır (Özer, 2021: 36; Gerbner vd., 1982, s. 102). Çünkü Gerbner'a göre, bildiğimiz veya bildiğimizi sandığımız şeylerin büyük çoğunluğu, başkalarının anlattığı hikâyelerden öğrendiklerimiz oluşturmaktadır. Hikâye anlatmanın insanî temel bir ihtiyaç olduğu varsayıldığında, bu hikâyeleri kimin anlattığı önem teşkil etmektedir. İşte öykü anlatıcısı olan medya, tarihin hiçbir döneminde olmayan sıklıkla,

çeşitli ideolojileri zihne ekmektedir (Gerbner, 1998a: 17). Bu açıdan hikayeler, insanların kendileri tarafından deneyimlenmeden, buldukları toplumda bir paket halinde sunulan temel yapılardan biridir (Cevher, 2024: 21) Daha spesifik olarak, yetiştirme teorisi televizyonun hikâye anlatma işlevinin son derece güçlü olduğunu savunur. Televizyonun ilettiği mesajlar ilk bakışta inanılmaz derecede çeşitli görünse de bu mesajların sistematik analizleri, genel değer sistemlerinde dikkate değer bir tutarlılık gösterir (Shrum, 2017, s. 1). Gerbner bu noktayı temellendirmek için üçlü bir sistem geliştirmiştir.

Kültürel Göstergeler Projesi'nin içeriğine inildiğinde üç bileşenden oluştuğu görülmektedir: Medya mesajlarının nasıl üretildiği ve yayıldığı üzerine odaklanan bir *kurumsal süreç analizi*, medya tarafından hangi gerçek mesajların iletildiğine odaklanan bir *mesaj sistemi analizi* ve medya mesajlarına maruz kalmanın alıcıların gerçek dünya algılarını nasıl etkilediği üzerine odaklanan bir *yetiştirme analizi*. Yetiştirme teorisinin geliştirildiği dönemde televizyon baskın hikâye anlatma ortamı olduğundan, teorinin geliştirilmesi ve test edilmesinde çoğu araştırma, televizyonun izleyicilerin toplumsal gerçeklik algıları üzerindeki etkisine ve sonuçlarına odaklanmıştır (Shrum, 2017, s. 1).

Projenin ilk bileşeninden kurumsal süreç çözümlemesinin, dünyada ve Türkiye'de ilk olarak Ömer Özer'in doktora tezinde (2004) gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır (Özer, 2021: 37). Temelde bu süreçte, medya şirketlerinin yapısı ve işleyişi, mesajların nasıl oluştuğu, bunların ne sıklıkla ne kadar süreyle yer alacağı, ekonomik gücü elinde bulunduranların medya metinlerindeki rolü vb. gibi konular irdelenmektedir (Sargın, 2019: 24; Cevher, 2024: 36). Gerbner ve arkadaşlarına göre (1982: 105), bu süreci yöneten ekonomik mekanizma, reklamcılıktır. Ancak onlar, yaptıkları çalışmalarda bu süreci atlayarak araştırma tasarımını birbiriyle ilişkili diğer iki bölüme indirgemektedir. Mevcut odak noktasının, mesaj sistem çözümlemesi ve yetiştirme çözümlemesi adını verdiği diğer iki uç olduğunun altını çizen Gerbner, her ikisinin de televizyonun en incelikli ve yaygın etkileriyle ilgilendiğini ve bu konuda teoriler geliştirmeye yardımcı olduğunu belirtmektedir (Gerb-

ner vd. 1980: 10-11; Gerbner, 1998b: 179).

Gerbner'a (1998b: 181) göre yetiştirme çözümlemesi, en güncel, istikrarlı ve kapsayıcı televizyon içeriğini temel alan mesaj sistemi çözümlemesiyle başlamaktadır. Bunlar, çoğu program türünde geçerli olan ve düzenli (özellikle yoğun) izleyiciler için neredeyse kaçınılmaz olan tutarlı imgeler, tasvirler ve değerler üretir. Söz konusu imge/tasvir/değerler, belirli programlarda veya türlerde değil, bir sistem olarak televizyona yerleştirilmiş toplu mesajlardır. Bu çözümleme yöntemiyle izleyicinin ne algıladığı değil; en çok temsil edilen, yinelenen toplam mesaj örnekleri kaydedilir. Dolayısıyla mesaj sistem çözümlemesi, medya içeriğinin sistematik, güvenilir ve toplam gözlemler için bir araç vazifesi görmektedir (Özer, 2005: 77). Mesaj sistemi çözümlemesinin amacı (a) mesajların kitlesele üretimine ilişkin kurumsal uygulamalara atfedilebilecek ve (b) tüm medya manzarasında genel olarak yayılmış olduğu bulunan anlamları belirlemektir. (Potter, 2014: 1017). Çünkü kurumlar, baskın imaj kalıplarını geliştiren mesaj sistemlerini üretir. Onlar değerlerin ve ilişkilerin kamu gündemini yapılandırır. İnsanlar ise bu gündemi (bazıları diğerlerinden daha seçici bir şekilde) fikirlerini ve eylemlerini, genel olarak mesaj sistemlerinin genel kompozisyonu ve yapısıyla uyuma eğiliminde olacak şekillerde desteklemek için kullanırlar, elbette bu seçimler ve yorumlar için başka çevresel destekler de varsa (Gerbner, 1972: 159). Bu açıdan mesajların bu toplumsal, iç içe geçmiş, gündelik hayatta yürütülen durumlara ilişkin kanaat oluşturan yapısı, hikâye anlatma potansiyeli dolayısıyla yaygın görüş haline gelebilmektedir (Ercan ve Demir, 2015: 132). Gerbner'ın ana akımlaştırma (meanstreaming) olarak ifade ettiği bu süreç, televizyonun geliştirme eğiliminde olduğu bakış açılarının göreceli bir ortaklığı olarak düşünülebilir. Yani televizyon, yaygın ve tekrarlanan kalıplar aracılığıyla belli bir dünya görüşünü ortaya atarak, bu kalıpları birbiriyle uyumlu ve ilişkili hale getirerek yeniden üretir. Dolayısıyla ana akım, medyanın ekmeğe çabaladığı genel dünya görüşü olarak tanımlanabilir. Bunun deneysel olarak doğrulanması ise yetiştirme analizinde gerçekleşir. Bu sürece geçmeden önce Gerbner'ın mesaj sistemlerini içerik çözümlemesiyle incelediğini belirtmek gerekir (Erdo-

ğan, 2014: 158; Gerbner vd. 1980: 15; Gerbner, 1998b: 179-183; Ekmekçioğlu, 2019: 36).

Projenin son ayağını oluşturan yetiştirme analizi, yukarıda da belirtildiği gibi, televizyonun yaygın kültürel mesajlar sisteminin sonuçlarının araştırılmasıdır. Bu araştırma, televizyon dünyasının en tekrar eden özellikleriyle ilişkili, izleyicilerin sosyal gerçeklik algılarının tespit edilmesine dayanmaktadır (Gerbner vd. 1980: 10-14). Bunun için benimsenen temel yaklaşımlar, (katılımcılara, farkında olmadıkları veya konuşmadıkları görüş, beklenti ve değerleri ortaya çıkarma eğiliminde olan durumlar sorulur), derinlemesine görüşmeler ve örneklem gruplarına sunulan periyodik anketlerdir. Tüm bu aktivitelerde amaç, kitle iletişim araçlarına maruz kalmanın, katılımcıların seçilmiş konular ve gerçek hayatın yönleri hakkındaki düşüncelerini nasıl etkilediğini görmektir (Gerbner, 1972: 159-160). Böylece çoğu izleyici için ana akım yönelimlerin istikrarlı bir şekilde yerleşip yerleşmediği ortaya çıkarılarak, bakış açılarının veya yaşam ve dünya hakkında ortak varsayımların belirgin bir şekilde bir araya gelmesini (yakınsaması) temsil eden süreç tamamlanır (Gerbner, 1972: 159; Gerbner, 1998b: 181). Araştırma sonuçlarına göre ise televizyonun zaman içinde tutumlar ve davranışlar üzerinde bağımsız bir etki yaratabileceği saptanmıştır (Gerbner, 1998b: 180). Diğer bir deyişle, yetiştirme etkisi, insanların televizyon izleyerek geçirdikleri zaman miktarı ile bu izleyicilerin dünya hakkındaki inançları arasındaki ilişkidir (Shrum, 2017, s. 1). Dolayısıyla medya, fikirleri, inançları, tutumları değiştirebilmektedir. Hatta insanların büyük çoğunluğunun medya dünyasına bağlı olduğu, gördükleri olaylarla kendi hayatlarını bağdaştırdıkları saptanmıştır. Buradan hareketle egemen güçler, medya sayesinde siyasi, sosyal ve ekonomik politikalarının meşruiyetini ve devamlılığını sağlayabilmektedir (Bak vd. 2020: 491; Karımoglu, 2019: 24).

Yukarıda detaylı bir şekilde ele alınan projeden yola çıkarak, bu çalışmada üç basamaklı adımdan *mesaj sistem çözümlemesi* yapılmıştır. Bu doğrultuda geçmişten günümüze doktorlarla ilgili zihinlere kazılan, "doktor hatası", "doktor ihmali", doktorların kötü davranışları (bağırması, ilgilenmemesi, egolu olması vd.) gibi sık sık tekrarlanan kalıp yargılar, amaçlı

örneklem doğrultusunda haber medyası ve sosyal medyadan rastgele tarama yönetimiyle elde edilmiştir. Böylece doktorlarla ilgili en çok temsil edilen ve yinelenen toplam mesaj örnekleri kaydedilmiş ve benzer temalar üzerinden içerik çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Gerbner ve Gross'un (1976: 181-182) da vurguladığı gibi, mesaj sistem çözümlemesi, yaşadığımız dünyanın dinamiklerini tahmin etmek yerine, coğrafyasını, kişilik profillerini, mesleklerini, tematik ve eylem yapısını haritalandırmaktadır. Bu haritalandırma için içerik çözümlemesi işlevsel bir yol sunmaktadır. Ancak burada önemli olan bir nokta daha vardır ki; o da yeni medyayla birlikte geleneksel yayıncılığa, özellikle de televizyona, özgü geliştirilen bu projenin güncellenerek araştırma ağını genişletmesidir. Bu çalışma da projeyi dijital medya özelinde gerçekleştirmektedir.

Morgan ve arkadaşlarına (2015: 3) göre, günümüzde önemli miktarda araştırma, yetiştirme "şemsiyesi" altında yürütülmeye devam etse de kritik soru şu anda böyle bir "geleneksel" medya etkileri teorisinin, farklı medya ortamlarında hala geçerli olup olmadığıdır. Bu anlamda Gerbner'a (1998b: 177) göre ise çoğu izleyici için kablo, uydu ve internet gibi yeni tipteki dağıtım sistemleri, baskın imge ve mesaj kalıplarının günlük hayata daha da derinlemesine nüfuz etmesi ve entegre olması anlamına gelir. Bu nedenle, yeni medyanın yükselişiyle birlikte televizyonun tek belirleyici olmadığı ve bu doğrultuda da ele alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır (Karataş ve Karataş, 2024: 156). Zira yeni iletişim teknolojilerinin oluşturduğu dijital ortamlarda 'hikayelerin' varlığı aynı kalsa da, kullanıcılara ulaşma ve onlar tarafından tüketilme biçimleri değişmiştir. Dolayısıyla kültürel göstergeler ve yetiştirme teorisi gibi geleneksel bir yaklaşımın, günümüz medya ortamında ve sosyal medya platformlarındaki uygulanabilirliği, önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır (Doruk Şahin, 2020: 201-202). Bu soruya cevap niteliğinde bir araştırma sunan Morgan ve arkadaşları, Facebook, Twitter ve YouTube gibi sitelerde karşılaşılan günlük içeriklerin, kurgusal anlatılara vurgu yapan geleneksel yetiştirme modeliyle doğrudan alakalı olmayabileceğini; buna rağmen tüm bu yeni içeriklerin bugün görülen imgelerin toplamına katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Bu yüzden mevcut teorik modellerin, yeni/sos-

yal medya ortamlarının (ve bunların ortaya çıkardığı değişen toplulukların) yetiştirme süreciyle kesişme ve onu destekleme veya sekteye uğratma yollarını dikkate alacak şekilde genişletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Morgan vd., 2015: 19). Bu çalışma da kendi özelinde böyle bir kesişme noktasına ışık olmaktadır.

Bulgular ve Değerlendirme

Gerbner'in projesinde, mesaj sistem çözümlemesi içerik çözümlemesine dayanmaktadır (Mutlu, 2016: 125). İçerik çözümlemesi, iletişim materyalinin içeriğindeki eğilimleri saptamak, iletişim kaynakları arasında karşılaştırma yapmak, iletilerdeki temaları belirlemek için işlevseldir (Akdenizli, 2012: 133). İçerikteki belli niteliklerin ve kategorilerin görülme sıklığını saymaya yarayan içerik çözümlemesi, araştırma konusunun belirli ölçütlere göre sınıflandırılmasıdır (Hansen, 2003; Tavşancıl ve Aslan, 2001). Böylece birbirine benzeyen belli çerçevedeki kavram ve temalar bir araya getirilerek okurun anlamlandıracağı biçimde yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227).

İçerik çözümlemesi nicel ve nitel olmak üzere ikiye ayrılır. Kimi araştırmalarda her ikisi de uygulanırken kiminde sadece biri kullanılabilir. Bu araştırmada da nitel içerik analizi uygulanmıştır. Kategorilerin belirlenmesi, kavramsal çerçevedeki sözel şiddeti tanımlayıcı argümanlara dayanmaktadır. Bu anlamda "suçlayıcı ifade" ve "yıkıcı eleştiri" kategorileri doğrultusunda çözümlenen içerikler, yine bu kategoriler içerisinde tematik analize tabi tutulmuştur.

Suçlayıcı İfade: "Yürüyerek/Sağlam Geldi, Yatalak/Ölü Çıktı"

Doktorlara yönelik içeriklerde en öne çıkan kalıp yargılar "doktor hatası" ya da "doktor ihmali"dir. Bunlar çoğunlukla söylemin bağlamı doğrultusunda olumsuzla yaslanan ve sonucu yargı kararıyla kesinleşmeyen tutumların suçlayıcı bir şekilde aktarılması ve anlatma biçimi olarak da "sağlam geldi ölü çıktı", "yürüyerek geldi yatalak çıktık", "ameliyat oldu sonra öldü" vb. kalıp ifadelerdir ve

Gerbner'in (1972; 1998) da belirttiği gibi en çok temsil edilen, yinelenen, baskın imajlardır. Üstelik bu tür kalıplar Durna ve Kubilay'ın (2010) belirttiği gibi haberin tümünü hatırlamayan okurlar için genel bir çerçeve sunmasından ötürü zihinsel çağrışımları harekete geçirme noktasında yardımcı rol üstlenir. Bu bağlamda aşağıdaki örneklerde doktorlara yönelik ele alınan konulardaki haber başlıklarının bilinen kalıplarla tekrarlanarak yeniden üretildiği ve yaygın görüş haline getirme (ana akımlaştırma) doğrultusunda yansımalar sunduğu söylenebilir.

1.Haber: *Hürriyet*, 21 Ekim 2021 tarihli haber⁴

Ana Başlık: Yürüyerek girdiği hastaneden yatalak çıktı! Darp edildiğini öne sürdü⁵

Alt Başlık: 'Hastaneye yürüyerek girdim sakat çıktım'⁶

Doktorlara yönelik kalıp yargı ve önyargıların başında gelen "doktor hatası" bu haberin temelini oluşturmaktadır. Bu anlamda hasta doktor hatası nedeniyle yürüyemediğini ifade ederek yoğun bakım sürecinde de hemşireler tarafından darp edildiğini öne sürmektedir. Habere göre doktoruna bu durumu soran hasta, doktorun bir sıkıntı olmadığını söylemesine karşılık başka bir hastanede muayene olduğunu ve o doktorun ayaklara giden sinirin kesildiğini belirtmesi üzerine suç duyurusunda bulunduğunu ifade etmekte, hastane yetkilileri ise iddiaları reddetmektedir. Dolayısıyla olay yargı sürecinde olduğu için suç kesinleşmemiştir. Buna rağmen haber sitesi olaya önyargıyla yaklaşarak, hukuki süreç sonlanmadan olumsuz kalıp yargı ve ifadeleri yeniden üretmektedir. Bu anlamda Shanah ve Morgan'ın (2004: 23) da vurguladığı gibi, en tekrar eden ve istikrarlı kalıplar belirlenerek, çoğu medya içeriğinde geçerli olan tutarlı tasvirler ve değerler öne çıkarılmıştır. Bu durum bir sonraki haberde de benzerlik taşımaktadır.

2.Haber: *Sabah*, 23 Ekim 2021 tarihli haber⁷

Ana Başlık: 2 çocuk annesi kadın, estetik ameliyatı sonrası yatağa bağımlı kaldı

⁴<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yuruyerek-girdigi-hastaneden-yatalak-cikti-darp-edildigini-one-surdu-41921986>

⁵Haberlerin eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında makro-miko yapı çerçevesinde detaylı analizi için bkznz. *Medyada Doktorlara Yönelik Nefret Söylemiyle Mücadelede Yeni Bir Söylem Arayışı*. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

⁶Tırnak işareti olup olmadığına yönelik vurgular, yazara ait değildir; haberdeki kullanım durumuna göre alınmıştır.

⁷<https://www.sabah.com.tr/antalya/2021/10/23/2-cocuk-annesi-kadin-estetik-ameliyati-sonrasi-yataga-bagimli-kaldi>

Alt Başlıklar: 'Eşim yürüyerek gitti', 'Eşim sapa-sağlam gitti'

Birinci haberle benzer bir nitelik taşıyan ikinci haber, "doktor hatası" kalıp yargısı üzerinden hukuki sürecin tamamlanmadan ele alındığı ve yine benzer söylemlerin kullanıldığı bir yapıda kurgulanmıştır. Habere göre estetik ameliyatı için hastane dışından bir doktorla anlaşılan kadının, işlem sırasında kalbi durmuş, sonrasında bilinci kapandığı için yatağa bağımlı kalmıştır. Eşiyile yapılan röportajda, söz konusu hastanın "yürüyerek girdiği hastanede yatağa bağımlı hale geldiği" ifadesi ilk haberdeki gibi benzer şekilde tekrarlanmıştır. Bu noktada hasta/hasta yakınlarının dilinden özellikle başlıklara taşınan bu tür kalıp ifadelerin tırnak işaretiyle değerli kılınmasından hareketle, medyanın tarafsızlık iddiasıyla bir profesyonellik anlayışı içinde, söz konusu ifadenin onu aktaranı bağlamadığı ileri sürüle bile, kimin hangi sözüne önem atfedilerek

öne çıkarılması, tarafsızlık iddialarını aşan bir tercih meselesi olduğu hatırlatılmalıdır (Köker & Doğanay, 2010: 65). Dolayısıyla doktor karşıtı bir yaklaşım benimsenen haberde, yine yargı kararı kesinleşmeden mevcut kalıp yargılar olumsuz söylemler üzerinden yeniden üretilmiştir.

Gerbner tüm kitle iletişim araçları ortamında yaygın olarak belirli kitlesel üretilmiş anlamların olduğunu iddia etmiş ve medyada sunulan yaygın anlamların kamu inançlarını geliştirdiğini ileri sürmüştür (Potter, 2014: 1016). Bu açıdan kurumlar, değerlerin ve ilişkilerin kamu gündemini yapılandırır. İnsanlar bu gündemi, başka destekler de varsa, genel olarak mesaj sistemlerinin genel argümanlarıyla uyuma eğiliminde olacak biçimde desteklemek için kullanırlar (Gerbner, 1972: 159). Bu bağlamda aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, Twitter kullanıcılarının uyuma eğilimi göstererek kamu gündemi olarak

Tweet 1

Tweet 2

söylemlerinde, benzer görünümlere sıklıkla rastlandığı vurgulanmalıdır.

#Doktorbakanlığı hashtag'i ile atılan tweetlerin etkileşimleri üzerinden ulaşılan iki tweet, yukarıda örnek verilen haber medyasındaki benzer konuların yansımalarıdır. Özellikle Twitter'da doktor hatasından kaynaklandığı düşünülen mağduriyetlerin dile getirilmesi kolaylaşmaktadır. Zira Çetin'in (2023: 38) de

ifade ettiği gibi; kullanıcılar Twitter ve benzeri platformlarda kendi kimliğini gizleyerek, düşüncelerini daha açık ve sansürsüz biçimde ifade etme fırsatı bulmaktadır. Bu anlamda her iki örneğin de haber medyasındaki olumsuz söylemlerin yeniden üretimi olduğu söylenebilmekle birlikte, bu tür haberlerdeki çerçevelerin -farkında olarak veya olmayarak- insanlarda da benzer bakış açılarına yol açtığını vurgulamak mümkündür. Dolayısıyla bu

nokta, medyalar arası bir etkinin yöndeşmesini gösterebilir. Taşdemir'in (1996) de ifade ettiği gibi medya bir savcı/hakim rolü üstlenip, "suçlu gösterme" eğilimi içerisinde sağlık sorunlarının faturasını hekimlere kestiği için çoğunlukla hasta-doktor ilişkisini hasım kılmakta, onları karşı karşıya getirmekte, çatışma yaratan bir tarzda haberleri sunmaktadır. Konular bu şekilde işlendikçe, hekimlere yönelik güveni sarsarak, insanları kaygı duymaya sevk eden medya, kişilerin kendi hastaları için de "acaba benim hastama da aynı şey mi yapıldı, o da mı hatadan/ihmalden öldü" gibi düşüncelerine neden olmaktadır. İşte yukarıdaki tweetlerde belki de olayın ardalanını bilmeden sadece haberlerden akılda kalanlarla ifade edilenler yer almakta; böylece doktorlar hayat kurtaran değil; hayatta koparan kişiler olarak anılmaktadır. Bu nokta, aslında yaygın ve tekrarlanan kalıplar aracılığıyla yeniden üretilen mesajların, içe geçtiği ve gündelik hayatta yaşanan durumlara ilişkin kanaat oluşturmayı etkilediği ana akımlaştırmaya bir tür örnek niteliğindedir.

1	Söylemin bağlamı	Suçlama
	Yeniden üretilen kalıp yargı	Doktor hatası
2	Söylemde hangi grupların çatıştığı	Doktorlar ve medya profesyonelleri/hasta yakınları
3	Yeniden üretilen olumsuz söylemler	"Yürüyerek geldi, yatalak çıktı" "Sağlam geldi, ölü çıktı"

Yıkıcı Eleştiri: "İlgilenmeyen Doktorlar"

Doktorlara yönelik bir diğer olumsuz söylem, ilgilenmeme gerekçesi üzerinden kurulmaktadır. Öyle ki keyfi bir ilgilenmeme durumu söz konusuymuşçasına aynı söylem sürekli yeniden üretilmektedir. Ayrıca özel ve yakın bir ilgi beklentisi açığa çıkmaktadır. Bu durum doktorların şiddeti hak ettiğine yönelik bir görüş birliğine kadar varmaktadır.

3.Haber: *Samsun Kent Haber*, 27 Ekim 2021 tarihli haber⁸

Başlık: Samsun'da babası anjiyo olacak hasta

yakını özel hastanede çıldırdı!

Haberde babasının anjiyo olması için yarım saat boyunca doktor beklediğini ve kendileriyle ilgilenilmediğini ileri süren hasta yakının tepkisi ele alınmıştır. Metinde geçen doktorların keyif yaptığı vurgusu, çalışma politikası belli olan özel hastanelerin aldıkları ücretle eşleştirilmiş; böylece insanların sömürüldüğü ima edilmiştir. Hastanede bağırarak çıldırdığı belirtilen hasta yakınının görüntülerini de habere ekleyen site, aslında TikTok'ta paylaşılan bir videoyu metinleştirmiştir. Dolayısıyla olayın bağlamının ne olduğu, iddiaların gerçekliği belli değildir. Bu yönüyle haber, doktorlara yönelik mevcut kalıp yargı üzerinden olumsuz söylemi yeniden üretmiştir.

4.Haber: *Karar*, 18 Ekim 2021 tarihli haber⁹

Başlık: 'Kendi hastalarıyla ilgilenmiyor' diyerek doktora saldırdılar

Sağlıkta fiziksel şiddetten ziyade medya tarafından yeniden üretilen sözel şiddete odaklanılan bu çalışmada, dördüncü habere istinaden her ne kadar vatandaşın uyguladığı fiziksel şiddet kaleme alınsa da şiddetin gerekçesi yaygın bir kalıp yargı üzerinden sunulmuş ve doktorlara yönelik olumsuz bir söylem yeniden üretilerek yıkıcı bir eleştiri de bulunulmuştur. Üstelik söz konusu eleştiri, tarafsızlık normuna uyar nitelikte tırnak içerisinde aktarılsa da, yukarıda da belirtildiği gibi, bu ifadenin seçilmesi bir tercih meselesi olmasından öte, toplumda zaten mevcut bulunan kültürel göstergelerin ekildiği anlamına gelmektedir. Zira Gerbner'a göre her mesaj, fiziksel ve toplumsal ilişkilerin, tarihsel ve toplumsal olarak belirlenmiş somut ifadesidir. İletiler, toplumsal ilişkiler vasıtasıyla ve üretildikleri bağlam içinde anlaşılabilir varsayım ve görüş bildirir. Bu şekilde mesajlar söz konusu ilişkileri ve bağlamları yeniden oluşturarak, kendini tekrarlayan biçimde işlevlerini yerine getirir (2014: 17). Buna göre toplum, aslında medyaya (özellikle de televizyona) veri sağlayan bir ortamdır. Medya hammaddeyi toplumdaki elde eder, onu işler, amaca göre dönüştürür ve yeniden biçimlendirerek topluma gönderir. Toplum ise hammaddesi zaten kendinde bulunduğu için genellikle direnç göstermeden, algılama ve kabul etme sıkıntısı çekmeden özümser

⁸ <https://www.samsunkenthaber.com.tr/samsun-da-babasi-anjiyo-olacak-olan-hasta-yakini-ozel-hastanede-cildirdi/12771/>

⁹ <https://www.karar.com/sehir-haberleri/kendi-hastalarıyla-ilgilenmiyor-diyerek-doktora-saldirdilar-1636203->

Tweet 3

Tweet 4

(Güngör, 2016: 114). İşte aşağıda da doktor ilgisizliğine yönelik toplumda var olan göstergeler resmedilmektedir.

Yukarıdaki tweetlerde, doktorların ilgisiz olduğuna yönelik yaygın kalıp yargı ve söylemlerin yeniden üretildiği görülmektedir. Bu tür söylemlerin geçmişten bugüne maruz kalınan medyanın ideolojik etkisinin bir yansıması olduğu söylenebilir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi, insanların büyük çoğunluğunun medya dünyasına bağlı olduğu, gördükleri olayları kendi yaşadıklarıyla bağdaştırdıkları ifade edilmektedir. Bu noktada Gerbner'ın da vurguladığı gibi, bildiğimiz veya bildiğimizi sandığımız çoğu şey, aslında başkalarının anlattığı hikayelerden öğrendiklerimizdir. Dolayısıyla bir hikâye anlatıcısı olan medya, çeşitli ideolojileri zihne ekmektedir (1998: 17). Bu anlamda bir grupla ilgili ekilen bilgiler, zihinsel modelde birikim yaptığı için "doktorlar" şeklinde genelleme yapmaya kadar gidebilmektedir. Bununla birlikte Çetin'in aktardığı gibi, kalıplaşarak bir klişeye dönüşen söylemler, "yalan" anlamına da gelmemektedir; hatta doğru olabilmekle birlikte gücünü de buradan almaktadır. Ancak bu doğruyu dondurur ve söz konusu klişeler, konunun, kişinin, kimliklerin diğer yanlarını

tamamen siler. Algıları, onların farklı cephelemlerini anlamaya ve bilmeye kapatır. Tekrar ise söylemi ezbere dönüştürerek, tek ses haline getirir (Bora, 2021'den aktaran Çetin, 2023: 39). Konunun tek bir yönüne odaklanarak, olumlu birçok noktayı görünmez kılar. Bu anlamda yaşanan en ufak sağlık probleminde sağlık çalışanlarının emekleri göz ardı edilir. COVID-19 süreci, bu durumun en somut örneklerindedir.

Tablo 2. Tematik Analiz

1	Söylemin bağlamı	Yıkıcı eleştiride bulunma
2	Yeniden üretilen kalıp yargı	Doktorların kötü davranışları
3	Söylemde hangi grupların çatıştığı	Doktorlar ve medya mensupları/hasta yakınları
3	Yeniden üretilen olumsuz söylem	"İlgilenmeyen doktorlar"

Yıkıcı Eleştiri: "Egolu/Burnu Havada Doktor"

Doktorlara yönelik olumsuz söylemler konusunda ağırlıkta olan bir diğer kategori onların davranışlarıyla ilgilidir. Doktorların bağırdığı,

azarladığı, burnu havada, egolu davrandığına ilişkin pek çok yıkıcı eleştiri bulunmaktadır.

5.haber: *Haber Erk*, 29 Temmuz 2022 tarihli haber¹⁰

Ana Başlık: Canavarca doktor muamelesi

Alt Başlıklar: Canavarca doktor muamelesi olur mu?

Canavarca doktor muamelesi karşısında şok oldum

Haber Erk sitesinde yayımlanan haberin içeriği incelendiğinde, aslında bir gazetecinin kendi kişisel sayfasında kaleme aldığı yazının haber konusu yapıldığı görülmektedir. Gazeteci, başından geçen bir olayı anlatmakta, haber sitesi de metnini bu yazıdaki kişisel görüşlere göre yapılandırmaktadır. Metinde söz konusu gazeteci, yeni açılan bir hastanede yaşadığı deneyimi "edepsizliğin ve saldırganlığın merkezi" olarak değerlendirmiş ve acil servise başvurduğu hastanede "asabi bir bayan doktorun" bağırıldığını, kendini parçaladığını, emirler verdiğini, acil müdahale yapmayı bırak tüm personelle "koy koy" yaptığını anlatarak, COVID-19 salgın sürecinde halkın sağlık çalışanlarına yaptığı övgünün onları havalara sokarak burunlarını kaldırdığı gibi daha pek çok olumsuz ve yıkıcı eleştirilerde bulunmuştur. Belirtildiği gibi salgın sürecinin "başları", hekimlerin büyük özverilerinden dolayı destek gördüğü bir dönemdir. Ancak destek dönemi kısa sürmüş, aynı sorun nüksetmiş, doktorların bu dönem boyunca

yaşadıkları yıpratıcı ve yorucu süreç çok hızlı unutulmuştur (Bahçecioğlu, 2022c). Bu anlamda haber sitesi de bir gazeteci yazarın kişisel değerlendirmelerini, haber metni haline getirmek için yeterli bulmuş, salgın başlangıcındaki destek haberleri önemini yitirir hale gelmiştir.

6.Haber: *Mersin Hakimiyet*, 1 Temmuz 2021 tarihli haber¹¹

Başlık: Doktor egosu hastayı canından ediyordu

Bir acil serviste yaşananlara ilişkin hasta yakınının anlattıkları üzerinden pek çok iddianın yer aldığı haber metninde, başlığa taşınan temel yargı "doktor egosu"dur. Karmaşık bir şekilde anlatılan olayda, hasta yakınının doktora 20 dakikadır bekletildiğini ifade ettikten sonra güvenlik görevlileri tarafından acil servisten çıkarıldığı, yeniden hastasını görmek istediğini belirtmesi üzerine ise doktorun talimatı sebebiyle içeriye alınmayacağı bilgisinin verilmesi, doktor egosuna bağlanmıştır. Haberin sonunda söz konusu hastanın iyi olduğu bilgisi yer alsa da başlıkta verilen olumsuz bilgi, daha önce de belirtildiği gibi, doktorlarla ilgili genel bakış açısının göreceli ortaklığını temsil etmektedir. Zira doktorların davranışlarıyla ilgili buna yönelik birkaç haber okunduğunda, verilen mesaj zihinde yetişerek, benzer bir belirtide kişinin olayı tanımlamasına yardımcı olacaktır. Bu anlamda aşağıdaki tweetler, tıpkı Morgan ve arkadaşlarının (2015: 19) sosyal medya platformlarında geleneksel yetiştirme modelinin

Tweet 5

¹⁰<https://www.habererk.com/gundem/canavarca-doktor-muamelesi-h149699.html>

¹¹<https://www.mersinhakimiyet.com/haber/11729/doktor-egosu-hastayi-canindan-ediyordu.html>

Tweet 6

uygulanabilirliğini ele aldıkları çalışmalarında belirttiği gibi, Twitter, kurumların tutarlı bir şekilde yeniden ürettiği imge, tasvir ve değerlerin toplamına katkıda bulunmaktadır.

1	Söylemin bağlamı	Yıkıcı eleştiride bulunma
	Yeniden üretilen kalıp yargı	Doktorların kötü davranışları
2	Söylemde hangi grupların çatıştığı	Doktorlar ve medya mensupları/hasta ve yakınları
3	Yeniden üretilen olumsuz söylemler	"Egolu/Burnu Havada Doktorlar"

Sonuç

Sağlıkta şiddet, insanın sağlığını ve yaşamını korumayı amaç edinen bir meslek grubuna yönelik oluşan ve bu yönüyle toplumun bütününde yaşanan şiddet olaylarından farklı bir yerde duran, ağır ve yıkıcı etkilere sahip toplumsal bir sorundur. "Sağlıkta şiddet" denildiğinde hep toplumun yaklaşımları öne çıkarılsa da aslında öncelikle sağlık çalışanlarına -bilhassa da doktorlara- yönelik konuları önyargıyla değerlendiren, kalıp yargılarla olumsuz söylemleri yeniden üreten haber medyası ele alınmalıdır. Zira toplumun hem düşünce yapısını besleyen hem de toplumdaki şiddeti derinleştirme noktasında önemli bir rolde bulunmakta; bunu da sözel şiddet üzerinden yapmakta, kitlelerin etkiye açık olan psikolojik yapısını kontrol altında tutmaktadır. Böylece medya, insanların doktorlar hakkında ne düşüneceklerini belirleyebilmektedir.

Doktorlara yönelik sözel şiddet kapsamında suçlayıcı ve yıkıcı eleştiriler içeren örnekler

sunan bu çalışma, medya psikolojisi çerçevesiyle etki paradigmasına yoğunlaşmakta ve ortaya konan veriler Gerbner'in Kültürel Göstergeler Projesi kapsamında mesaj sistem çözümlemesi üzerinden yöndeşme kültürünün yapısıyla yorumlanmaktadır. Haber medyasıyla sosyal medyanın çakıştığı, eşik bekçileriyle Twitter kullanıcılarının öngörülmez seviyede güçlerinin çarpıştığı bu kültürde, yaygın ve tekrarlanan kalıplar, benzer bakış açılarının göreceli ortaklığına işaret etmektedir. Medyadaki mesaj sistemi, hikâye anlatma potansiyeli dolayısıyla tutarlı imgeler, tasvirler, değerler geliştirerek, çeşitli söylemleri yeniden üretir ve bunları yaygın görüş (ana akım) haline getirir. Bu anlamda zihni ekilen yaygın görüşler, doktorlara yönelik söylemlerin de yönü belirlenmektedir. Zira kişiler, bir belirti olarak algıladığı kendi deneyimiyle birlikte, medya akışından çıkarsadığı ve günlük hayatına anlam katan kaynaklara dönüştürdüğü bilgi taneciklerinden kişisel mitler yaratır, dolaşıma çıkarır, tepkilerini aktarır; böylece tayin edilen yöne uygun olarak benzer söylemi yeniden üretir ve bu süreç çoğunlukla karşılıklıdır. Yani toplumda zaten doktorlara yönelik belli bir bakış açısı ve bu bakış açısının getirdiği kalıplar vardır. Haber medyası ise -özellikle son yıllarda- toplumdaki aldıkları hammaddeyi işleyip yeniden topluma ekmekte ve bu doğrultuda doktorlara yönelik yeni inançlar ekmekten çok yaygın düşünceleri empoze etmekte, mevcut algıları pekiştirmektedir. Dahası, doktorlarla herhangi bir kötü deneyim yaşamamış kişiler için de onlar hakkında ne düşünüleceğine ilişkin bir öngörü sunulduğu ve bu öngöründen önyargı oluştuğu da söylenebilir. Bir belirtiyile eşleşen tüm bu önyargılar ise sosyal medyada doktorlara yönelik bir gündem oluşturmayı kolaylaştırmaktadır. Bu noktada haber medyasında ele alınan olayların yargı kararı ke-

sinleşmeden hasta yakınlarının iddialarıyla tek taraflı kaleme alınması, zaten önyargılı bir yaklaşımdır. Yani önyargıdan yeni bir önyargı doğmaktadır. Jenkins'in (2016) de belirttiği gibi medyada yansıtılan herhangi bir konu (doktorlar) hakkında konuşmak için bir teşvik oluşur ve bu sohbet artan oranda medya endüstrilerinin değer verdiği bir "fısıltı" haline gelir. Günümüzde doktorlarla ilgili olumsuz söylemler içeren bu fısıltı, güçlü bir sese bürünmekle birlikte zihinsel bir model olarak birikenlerin yeniden üretimine, hatta davranışsal edimlere dönüşmektedir. Böylece yıllardır hekimlik mesleğinin üyeleri hakkında tekrar tekrar benzer şeyler yeniden üretildikçe, kalıp yargılar doğrultusunda önyargılı yaklaşımlar açığa çıkmış, "biz" ve "doktorlar" şeklinde ikili karşıtlıklar oluşmuş ve aslında bunlar sonucunda doktorlara yönelik bir nefret söylemi hasıl olmuştur. Üstelik doktorlara yönelik tekrarlanan bu mesajlar -tıpkı Gerbner'in (2014) da değindiği gibi- medya organlarının adeta ritüeli haline gelir. Bu ritüel toplumsal söylem için oluşturulmuş daha örtük ve yayılğan bir şekilde bulunduğu için görünmezdir.

Bu çalışmada temel alınan Kültürel Göstergeler Projesi'nin çok kapsamlı ve geniş bir araştırma sahasının olması, tüm süreçleri gerçekleştirmeyi zorlaştırmıştır. Buna rağmen çalışmanın özgün bir konuyu ele alması ve yukarıda belirtilen yeni medyanın, gelecekteki mevcut modellerle kesişme, destekleme veya yapı bozuma uğratma gibi unsurlar çerçevesinde genişletilmesi gerektiği vurgusu doğrultusunda önemli bir adım olduğu söylenebilir. Bununla birlikte söz konusu geleneksel modelin orijinalliğine sadık kalma amacıyla, çalışmada sosyal medyada bizzat toplumun üyeleri olarak tweet atan kullanıcıların paylaşımları da mesaj olarak değerlendirilmiş ve mesaj sistem çözümlemesi çerçevesinde irdelenmiştir. Çünkü projenin orijinalinde Gerbner vd., yetiştirme çözümlemesinde izleyicilerle ya görüşme yapmış ya da anket uygulamıştır. Medyanın yetiştirme rolünü anlamak içinse katılımcılara doğrudan televizyon hakkında düşüncelerini sormaya özen göstermiştir. Zira katılımcılar sorulara kaynaklık edenin televizyon olduğunu bildiklerinde, verecekleri yanıtlar yönlendirici nitelik taşıyabilir. Gerbner ve diğer araştırma-

cılar, katılımcıların direkt etkilenmesinden kaçınmıştır. O halde Twitter'da doğrudan doktorlara yönelik olumsuz söylemlerle ilgili araştırmaya dahil olduğunu bilmeyen kullanıcılar, yetiştirme analizi için veri sağlamış olabilir. Bu durum mevcut modele güncel bir tartışma sağlayabilir. Burada tek sorun, kullanıcıların medyaya maruziyet sürelerinin bilinmemesidir.

Bu çalışma medya psikolojisi bağlamıyla haber medyası ile Twitter'da düşüncelerini paylaşan insanların doktorlara yönelik olumsuz söylemlerinin karşılıklı etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmanın özgün olması, bazı eksikliklere neden olabilir. Örneğin haber verilerini elde etme noktasında rastgele tarama yapılması, farklı ideolojileri barındıran kurumların incelenmesine engel teşkil edebilir ya da etki değeri az olan yerel sitelerin örnekleme dahil edilmesine yol açabilir. Dolayısıyla bundan sonraki çalışmalarda farklı ideolojilere sahip ana akım medya organlarındaki mesaj üretim süreçleri dikkate alınabilir. Ayrıca sosyal medya insanların kişisel düşüncelerini öğrenebilmek ve bu düşüncelerden elde edilen verilerle (hammaddelerle) haber yapmak için güçlü bir mecra olsa da haberlerde doktorlara yönelik olumsuz söylemlerin yeniden üretilmesi, bu mecraların sosyal hayata girdiği an itibarıyla başlamamıştır. Bu yüzden bundan sonraki çalışmalarda sorunla ilgili sosyal medya öncesine dayanan bir araştırma yaparak haber söylemlerini ortaya koymak, belki de geçmişte günümüze haber medyasının "uzun vadede"ki etkisini gözler önüne serebilir. Ayrıca gerekli izinler sonrasında hastanelerde, hasta ya da yakınlarıyla konuyla ilgili görüşmeler yapmak, yetiştirme çözümlemesi aşamasına büyük katkılar sunabilir. Bu açıdan konu geliştirilmeye açıktır.

Extended Abstract

Violence in health, as a social problem, is not a physical act that doctors are exposed to only in working environments. Today, although "violence in health" is considered as a physical brute force perpetrated by the patient or their relatives in the hospital, or even as an action that can end with death, it finds a deeper place in professional media organs through verbal violence. Because the content produced about doctors for years has become so ossified and so ordinary that it has never

been talked about an effect on the doctor's identity in the subconscious. Therefore, first of all, media organs that reproduce stereotypes against doctors, evaluate events with prejudice and feed the society's mentality by causing marginalization due to these should be addressed and a dual review on professional and individual media organs. Because society already has a negative mindset towards doctors; however, the news media also gets and processes the existing raw materials and reproduces them, both instigating and imposing existing approaches on everyone. Thus, both verbal and physical violence against doctors is increasing. It is possible to understand the reflections of this from both the events in physical violence and the similarity of the language of discourse in social media. This study aims to reveal the role of news media and social media organs in verbal violence against doctors in the context of media psychology and convergence culture.

When individual and social interactions are taken into account, it should be mentioned that there is an inseparable link between the media and psychology or the discourse created by both. Because in both fields, there is an effort to make sense of the world surrounding people and an effort to explain them. Media psychology, which adds value to every point where human behavior intersects with media technologies, plays an important role in understanding the effects of technology. The aim of media psychologists is to seek answers to various questions by combining an understanding of human behavior, cognition and emotions with an equal understanding of media technologies. Discussing this process, especially in terms of journalism and media, and defining it with certain codes will help to see the place of the media in a more "transparent" way today. This concept, which is called media psychology, includes the psychological meanings, processes and power that the media carries within itself. In summary, media psychology is a field that examines certain psychological elements, shaped around topics such as "media effects", "media selection", "media reception", "computer-mediated communication", "virtual environment". However, the concept of media psychology describes a process created by the mainstream media, which doub-

les its power as a result of the development brought about by new communication tools, in order to influence and direct the masses. In addition, media psychology represents an area where social media is also included in the process as a result of the opportunities provided by the new media. So much so that certain concepts surrounding and supporting this field draw a framework that makes the process more visible. Undoubtedly, one of the most important of these concepts is the convergence culture. Convergence is not just a simple technological change; It is a concept that encompasses industrial, cultural and social changes in relation to who is talking about what. In other words, existing technologies cover the changes in the way the media is produced and consumed by affecting the relationship between these areas and the masses. In the convergence culture, it is not just the participants; The communication environments in which they interact are also an extension of this structure. This complex structure creates a convergent media at the point where old and new media collide. Convergence with this perspective also implies a cultural change that enables people to establish relationships between dispersed media contents, rather than their desire to reach new information. Because convergence is about people's minds, their interactions with others. Therefore, the first cultural effect of convergence is the reaction to events, along with the acceleration in the participation process. While this may sometimes be in the form of a positive/negative response to media content, sometimes it can take an unexpected turn. As a result, in a convergence culture where traditional and new media intersect, professional media and public media collide, and the forces of media producer and media consumer collide at an unpredictable level, people reproduce, circulate and convey their content by interacting through complex network structures. Media psychology, on the other hand, includes all these processes; , it reflects an understanding that reconstructs reality and shapes the mental process of the individual.

This study reveals that stereotypes such as "doctor's mistake", "doctor's negligence" and the bad behavior of doctors, which are rooted in the media, spread through the language

ge of the news, and that events are evaluated with prejudice, reproduced and therefore affect the society through similar stereotypical expressions. In this context, the discourses of the news and Twitter users were analyzed through message system analysis within the scope of George Gerbner's Cultural Indicators theory. While the research covers the two years period following the pandemic process, the news data were reached by random scanning method, and the interactions of the "doctor"-themed hashtags were taken into account in the Twitter data. After the examinations, it has been determined that there is a parallelism between the news discourse towards doctors and the discourse of Twitter users. Thus, as similar things have been reproduced over and over again about members of the medical profession over the years, binary oppositions have emerged as "us" and "doctors", and in fact, a hate speech towards doctors has emerged as a result.

Kaynakça

- Akdenizli, B. (2012). Gazete Haberciliğinde İçerik Çözümleme Yöntem ve Tekniği: Sunum ve Temsil Üzerine Bir Uygulama ve Değerlendirme. Ö. Güllüoğlu içinde, İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri Yazılı Metin Çözümleme (s. 133-163). Ankara: Ütopya.
- Albay, A. (2023). Sağlıkta Şiddet Üzerinde Kitle İletişim Araçlarının Etkisi: Sosyal Çğrenme Kuramı Perspektifinde Hasta ve Sağlık Çalışanları Bakış Açılarının Karşılaştırılması. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Abanoz, E. (2013). Bilgi Toplumunda Yöndeşmenin Haber Üretimi Süreci Üzerindeki Etkisi: Haber Ajansı Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alemdar, K., & Kaya, R. (1983). Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar. Ankara: Savaş.
- Annagür, B. (2010). Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Risk Faktörleri, Etkileri, Değerlendirilmesi ve Önlenmesi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2(2), 161-173.
- Arıkan, K. (2019). Sağlık Çalışanlarının Şiddete Uğrama Durumunda Beyaz Kod Vermedeki Bilgi, Tutum ve Davranışları ve Sağlık Çalışanlarının Sağlıkta Şiddeti Önleme Konusundaki Önerileri. İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Okmeydanı Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Arpat, H. (2016). Medya ve Sağlık. Toplum ve Hekim, 31(2), 83-84.
- Attar, G. E. (2017). Türkiye'de Hekimlere Yönelik Şiddet: Bir Temellendirilmiş Kuram Analizi. Sosyoloji Dergisi, 37(1), 157-178.
- Ayten, A. (2014). Yöndeşme ve Gazetecilik. M. Demir, içinde, Yeni Medya Üzerine. (s. 93-120). İstanbul: Literatürk Academia.
- Bahçecioğlu, E. H. (2022a). Yeni Medyada Doktorlara Yönelik Nefret Söylemi: İnternet Haberciliği Örneği. N. Güngör içinde, 9. Uluslararası İletişim Günleri Dijital Çağda İletişim Çalışmaları Sempozyumu (16-18 Mayıs 2022), (s. 70). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Yayınları.
- Bahçecioğlu, E. H. (2022b). Medyada Doktorlara Yönelik Nefret Söylemiyle Mücadelede Yeni Bir Söylem Arayışı. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bahçecioğlu, E. H. (2022c). Sosyal Medyada Covid-19 Salgını Sürecinde Sağlık Çalışanlarına Yönelik Önce Destek Sonra Nefret Söylemi. TRT Akademi, 7 (15), 498-531. DOI: 10.37679/trta.1100897 -
- Bahçecioğlu, E. H. (2024). İnternet Haberciliğinde Doktorlara Yönelik Nefret Söylemi. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 9(17), 17-40.
- Bak, G., Altıntop, M. & Bak, A. (2020). George Gerbner'in Genel İletişim Modeli, Kültürel Göstergeler Ve Ekme Kuramı. Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6(25), 484-492.
- Bayraktar, T. (2021). The Evaluation of Workplace Violence Against Doctors in Terms of Violence Type: A Study in Kocaeli Province. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 569-590.
- Bilici, N. (2020). Sağlıkta Şiddette Medyanın Rolü. IDUHeS, 3(1), 52-72.
- Cevher, R. (2024). Yetiştirme Kuramı: Web Tabanlı Dijital Platformların İnsanların Sosyal Gerçeklik Kavramlaştırmaları ve Dünya Algılamaları Üzerindeki Rolü. Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Cohen, Z. P. (2014). Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı ile Öfke Düzeyi ve Dürtüsellik Arasındaki İlişkinin İrdelenmesi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çam, A & Yılmaz, A. S. (2013). Papergirl: Yöndeşik

- Kültürün Bir Örneği Olarak Küresel Sanat Ağı Projesi. Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongresi, (s. 513-524), Kocaeli
- Çetin, S. (2023). Ekşi Sözlük'te Nefret Şöylemi: İklim Aktivisti Greta Thunberg Örneği. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 2(1), 35-47.
- Çıftınar, B. (2003). Dil ve Sözel Şiddet. Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(5), 45-57.
- Doruk Şahin, Ö. (2020). George Gerbner'in Yetiştirme Kuramına Özgün Bir Katkı: "Kamular Türkü Söyleyin". Etkileşim, 6, 200-204. Doi: 10.32739/etkilesim.2020.6.82
- Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. T. Durna (Der.) içinde, Medyadan Söylemler (s. 47-81). İstanbul: Libra.
- Ekmeçioğlu, G. (2019). Ekme-Yetiştirme Kuramı Bağlamında Kırşehir Örneğinde Medyada Kadın Algısı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ercan, E. & Demir, F. (2015). Yetiştirme Kuramı: Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Yapılan Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 1(3), 127-144.
- Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in Ekme Tezi ve Anlatığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme. Kültür ve İletişim, 1(2), 149-180.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2002). *Öteki Kuram*. İstanbul: Erk.
- Erdoğan, İ. (2014). *Medya Teori ve Araştırmaları*. İstanbul: Erk.
- Fejes, F. (1994). Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya Etkileri Yokolan İzleyici Sorunu. (M. Küçük, Çev. ve Der.) İçinde Medya İktidar İdeoloji (s. 251-270). Ankara: Ark Yayınevi.
- Gökçe, O. (2002). *İletişim Bilimine Giriş*. Ankara: Turhan.
- Gültekin, M. (2017). *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*. İstanbul: Pınar.
- Güngör, N. (2016). *İletişim Kuramları ve Yaklaşımları*. Ankara: Siyasal.
- Gates, D. M. (2004). The Epidemic of Violence Against Healthcare Workers. OEM <https://oem.bmj.com/content/oemed/61/8/649.1.full.pdf> (Erişim Tarihi: Mart 2023)
- Geçer, E. (2019). Medya İçeriğinin Psikolojisi: Kuramsal Bir Altyapı. TRT Akademi, 4(8), 410-427.
- Gerbner, G. (1972). Communication and Social Environment. Scientific American, 227(3), 152-162.
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with Television: The Violence Profile. Journal of Communication, 26(2), 173-199
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1980). The "Mainstreaming" of America: Violence Profile No. 11. Journal of Communication, 30(3), 10-29. doi:10.1111/j.1460-2466.1980.tb01987.x
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorelli, N. (1982). Charting The Mainstream: Television's Contribution Stopolitical Orientations. Journal of Communication, 32(2), 100-127.
- Gerbner, G. (1998a). The Stories We Tell. Kültür ve İletişim, 1(1), 17-130
- Gerbner, G. (1998b) Cultivation Analysis: An Overview. Mass Communication and Society, 1:3-4, 175-194, DOI: 10.1080/15205436.1998.9677855
- Gerbner, G. (2014). Medyaya Karşı. (M. Morgan Der.), (G. Ayas, V. Batmaz ve İ. Kovacı, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Giles, D. (2003). *Media Psychology*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Hansen, A. (2003). İçerik Çözümlemesi. (M. S. Çebi, Der.), İletişim Araştırmalarının İçerik Çözümlemesi (s. 49-102). Ankara: Alternatif.
- İlhan, M. N., Çakır, M., Tunca, M. Z., Avcı, E., Çetin, E., Aydemir, Ö. & Bumin, M. A. (2013). Toplum Gözüyle Sağlık Çalışanlarına Şiddet: Nedenler, Tutumlar, Davranışlar. GMJ, 24(1), 5-10.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture Where Old and New Media Collide*. New York University Press.
- Jenkins, H. (2016). *Cesur Yeni Medya Teknolojileri ve Hayran Kültürü*. (N. Yeğengil, Çev.) İstanbul: İletişim.
- ILO, I., & WHO, P. (2002). *Framework Guidelines for Addressing Workplace Violence in The Health Sector*. Geneva: Joint Programme on Workplace Violence in the Health Sector.
- Köker, E., & Doğanay, Ü. (2010). *İrkçi Değilim Ama... Yazılı Başında İrkçi-Ayrımcı Söylemler*. Ankara: İHOP.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Karakaş, L. (2022). *Sağlıkta Şiddet Araştırmaları*

- Üzerine Aistematik Bir Derleme. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karataş, S. & Karataş, İ. (2024). Yetiştirme Kuramı'nın Dünü ve Bugünü: Bibliyometrik Bir Analiz. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e- gifder), 12(1), 152-170
- Karımoglu, F. (2019). Ekme Kuramı Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Çocuk Televizyonlarının Karşılaştırılması. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, K. & Köken Tok, Ö. (2021). Sağlıkta Şiddetin Bir Başka Yüzü: Medya Etkisi. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 18(2), 217-220. DOI: 10.35440/hutfd.912615
- Lasswell, H. D. (1938). Propaganda Technique in The World War. Google digitized.
- Laughey, D. (2010). Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar. (A. Toprak, Çev.) İstanbul: Kalkedon.
- Michaud, Y. (1995). *Şiddet*. (C. Muhtaroglu, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Milburn, M. A. (1998). Sosyal Psikolojik Açından Kamuoyu ve Siyaset. (A. Dönmez ve V. Duyan, Çev.) İstanbul: Imge.
- Mora, N. (2011). Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim. Ankara: Nobel.
- Morgan, M., Shanahan, J. & Signorielli N. (2015) Yesterday's New Cultivation, Tomorrow. Mass Communication and Society, 18(5), 674-699. doi: 10.1080/15205436.2015.1072725
- Mutlu, E. (2016). Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya. (2. Baskı). Ankara: Ütopya.
- Mutlu, E. (2017). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ütopya.
- Noelle-Neumann, E. (2014). Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı. (S. İrvan, Der.), içinde, Medya Kültür Siyaset. (3.Baskı), (s. 273-283). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Oktay, M. (1996). Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişimin Yöntem ve Araçları. İstanbul: Der.
- Oğuz, C. (2018). İletişimde Yeni Bir Kavram: Medya Psikolojisi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(12), 87-108.
- Özçetin, B. (2020). Kitle İletişim Kuramları Kavramlar, Okullar, Modeller. İstanbul: İletişim.
- Özer, Ö. (2005). Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamın İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 75-108.
- Özer, Ö. (2011). Haber Söylem İdeoloji. İstanbul: LT Literatürk.
- Özer, Ö. (2021). Yetiştirme Kuramı: Televizyon ve Twitter'ın Yetiştirme Rolüne Yönelik Türkiye'de Yapılan Bir Araştırma, Global Media Journal TR Edition, 11(22), 36-63.
- Özer, Ö. (2024). Medyada Şiddetin Temsili. TRT Akademi Dergisi, 9(20), 5-33.
- Pakkan, Ş. (2016). Haberin Siyasal İletişim Aracına Dönüşümü ve Türk Yazılı Basınında Seçim Dönemi Haberciliğinde Algı Yönetimi Uygulamaları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Pamukçuoğlu, M. (2017). Medyanın Toplumsal Algı Yönetimindeki Rolü. İstanbul: İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Polat, Ö. & Çırak, M. (2019). Sağlıkta Şiddetin Beyaz Kod Verileri ile Değerlendirilmesi. Bakırköy Tıp Dergisi, 15, 393-398.
- Potter, W. J. (2014). A Critical Analysis of Cultivation Theory. Journal of Communication, 64(6), 1015-1036.
- Rutledge, P. (2010, June). What is Media Psychology? And Why You Should Care. Media Psychology Research Center: <https://www.apadivisions.org/division-46/about/rutledge-media-psychology.pdf> (Erişim Tarihi: Şubat 2023)
- Saines, J. C. (1999). Violence and Aggression in A&E: Recommendations for Action. Accident&Emergency Nursing, 7(1), 8-12.
- Saltık, R. (2021). Siberpsikoloji Çağında Mutluluk Belleği: Deneyimlenen Mutluluğun Sosyal Medyada Dönüşümü. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Sargın, B. (2019). Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Bingöl Devlet Hastanesi Personeline Yönelik Yapılan Araştırma. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Saydam, A. (2005). İletişimin Akıl ve Gönül Penceresi Algılama Yönetimi. İstanbul: Rota.
- Sezen, D. (2011). Katılımcı Kültürün Oluşumunda Yeni Medya Okuryazarlığı: ABD ve Türkiye Örnekleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Shanahan, J., & Morgan, M. (2004). *Television and Its Viewers: Cultivation Theory and Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shrum, L. J. (2017). Cultivation Theory: Effects and Underlying Processes. *The International Encyclopedia of Media Effects*, 1-12.
- Supe, A. (2017, April). Violence Against Doctors Can Not Be Tolerated. https://www.researchgate.net/publication/317887758_violence_against_doctors_can_not_be_tolerated (Erişim Tarihi: Mart 2023)
- Sydygaliva, M. (2017). George Gerbner'in Kültürel Göstergeler Yaklaşımı Işığında "Muhteşem Yüzyıl" Dizisinin Kırgız Kökenli İzleyicilerin Kültür Anlayışları Üzerindeki Etkisi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Taşdemir, O. (1996). *Medya ve Hekim İlişkileri*. XII. Ulusal Kardiyoloji Kongresi. Antalya.
- Tavşancıl, E. & Aslan, A. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Taylan, H. (2011). Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 355-367.
- Taylan, A. & Ünal, R. (2017). Ana Akım Medyada Sansasyonel Habercilik: Sağlık İletişimi Örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, 14, 27-44.
- Tekinalp, Ş., & Uzun, R. (2004). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. İstanbul: Derin.
- TTB (2007). *Şiddet Sempzoyumu*, (Eylül, 2007). Ankara: Türkiye Tabipler Birliği Yayınları:
- TTB (2024). *Sağlıkta Şiddet Çalıştayı Çalıştay Raporu*, (Mayıs-2024). Türkiye Tabipler Birliği Yayınları: Ankara.
- Tokgöz, H. (2019). *Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet: Tekirdağ İl Sağlık Müdürlüğü Kurumlarında Sağlıkta Şiddet Vakaları*. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ulusal, D. (2022). Gerbner'in Ekme Kuramı Bağlamında "Müge Anlı İle Tatlı Sert" Programının Alımlama Analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (58), 1-17.
- Utma, S. (2018). Dijital Çağda Medyanın Psikolojik Gücü: Algı Yönetimi Perspektifinden Kuramsal Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel sayı 3), 2903-2913.
- Uğurlu, H. (2022). *Sağlıkta Şiddete İlişkin Bir Araştırma*. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Weitz, R. (2007). *The Sociology of Health, Illness and Health Care a Critical Approach*. USA: Thomson.
- Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları Ege men ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, B. (2010). Gazeteciliğin Dönüşümü: Yöndeşen Ortam ve Yöndeşen Gazetecilik. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(2), 230-253.
- Yıldırım, F. E. (2017). *Medya Psikolojisi Bağlamında İnternet Kullanıcılığı ile Oluşan Endişeler: Mahremiyet Endişesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yılmaz, H. M. (2020). *Kitle Psikolojisi, İdeoloji ve Etki Paradigması*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yiğit, A. & Uğurluoğlu, D. (2020). Türkiye'de Hekime Yönelik Fiziksel ve Sözel Şiddet Düzeyinin Meta Analiz Yöntemiyle Belirlenmesi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 7(1), 99-111.
- Yüksel, A. H. (1994). *İkna Edici İletişim*. Eskişehir: Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı.